

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA—JURISPRUDENȚA—LEGISLAȚIUNE—ECONOMIE POLITICĂ—FINANȚE—SOCIOLOGIE

Director: DEM. I. DOBRESCU
Președintele Uniunii Avocaților din România

COMITETUL DE REDACȚIE:

TR. ALEXANDRESCU <i>Avocat. Fost Magistrat Pro- decanul Baroului de Ilfov</i>	ALEX. CERBAN <i>Profesor la Facultatea de Drept, București</i>	IOSEF G. COHEN <i>Avocat</i>	GR. CONDURATU <i>Fost Consilier la C. de Apel București, Avocat</i>	N. JAC CONSTANTINESCU <i>Președinte la Curtea de Apel din București</i>
RÉNÉ DEMOGUE <i>Profesor la Facultatea de Drept din Paris</i>	V. DONGOROZ <i>Confer. la Facult. de Drept din Buc. Avocat</i>	CONSTANT IONESCU <i>Avocat, al Statului. Doctor și Laurent în Drept Paris</i>	ALFRED JUVARA <i>Profesor Universitar Avocat</i>	Dr. ȘT. LADAY I. GR. PERIȚEANU <i>Membri în Consiliul Legislativ Avocat</i>
C. SIPSOM <i>Profesor la Facultatea de Drept, București</i>	C. STOEANOVICI <i>Dr. în Drept din Paris Avocat</i>	GR. TRANCU-IAȘI <i>Fost Ministru al Muncii Avocat</i>	P. VASILESCU <i>Profesor Universitar Avocat</i>	AL. VELESCU ALBERT WAHL <i>Dr. în drept din Buc Avocat Profesor la Facultatea de Drept din Paris</i>

Secretar de redacție: E. C. DECUSARĂ, Dr. în Drept din Paris. Directorul Statisticii Judiciare.

Membrii corespondenți pentru Paris: EDOUARD LEVY și SILVIU KRAINIC, D-ri în Drept, Avocați, Paris.

Membrii corespondenți pentru Polonia: EMIL ST. RAPPAPORT, Președinte la Curtea de Casație din Varșovia.

ABONAMENTUL

Un an p. B-ci, Case com., Autorit.	1400 lei
„ Avocați	1000 „
„ Magistrați	800 „
6 luni prețul de sus pe jumătate	

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ

In lunile Iulie și August

Apare odată la două săptămâni

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția și Administrația

București Strada Artei No. 5

Lângă Palatul Justiției

TELEFON 13/29

S U M A R

- Solemnitatea de la Curtea de Casație cu ocazia instalării d-lui Prim-Președinte Stambulescu; Discursul d-lui Președinte Em. Miclescu; discursul d-lui Procuror Luciliu Ștefănescu; Omagiul Baroului de Ilfov prin d-l Decan Jean Th. Florescu și răspunsul d-lui Prim-Președinte Stambulescu.
- Cu privire la câteva chestiuni de Drept vechi române, de Ion C. Filitti, membru în Consiliul Legislativ.
- Marele repertoriu general de Jurisprudență, Doctrină și Legislație.
- Mihail I. Papadopol, Cod penal adnotat, *Recenzie* de Vintilă Dongoroz.

JURISPRUDENȚE:

- Curtea de Casație s. I: *Maria Giurgea cu Teatrul Național din București* (Artiștii Teatrului Național nu sunt funcționari publici. Punere la pensie. Motivare în fapt necesară. Achiesare. Condiții. Executare după ruperea contractului. Condiții. Daune globale), cu o *Notă* de Iscod.

SOLEMNITATEA DELA CURTEA DE CASAȚIE CU OCAZIA INSTALĂRII D-LUI PRIM-PREȘEDINTE STAMBULESCU

Miercuri 12 Noiembrie a avut loc la Curtea de Casație audiența solemnă a Secțiunilor-Unite pentru depunerea jurământului și instalarea d-lui Ion N. Stambulescu, noul Prim-Președinte al Inaltei Curți.

Publicăm azi discursurile ținute cu această ocaziune:

Discursul D-lui Președinte Emil Miclescu

Luând cel dintâiu cuvântul d-lui Președinte Miclescu a rostit următoarele:

Domnule Prim-Președinte,

Ați părăsit scaunul de Procuror General al acestei Inalte Curți pe care l-ați ocupat timp de 7 ani cu atâta demnitate și cu o desăvârșită autoritate, pentru ca încheiând o activitate rodnică de 42 ani, să urcați și ultima treaptă a magistraturii.

Imprejurarea că sunt cel mai vechi în grad mi-a dat privilegiul de a prezida această solemnitate a pre-

stărei jurământului d-voastră și îmi oferă mulțumirea de a vă exprima în numele Curții felicitările ei cum și satisfacția de a vă vedea în locul de frunte și de onoare.

Acest loc vi se cuvenea de drept ca o încoronare a unei vieți întregi de muncă. Toți cei cari vă cunosc, și-au putut da seama nu numai de întinsele d-voastră cunoștințe juridice, dar încă și de concepțiunea ce aveți în modul de a exercita misiunea delicată de judecător.

Totdeauna obiectiv, neinfluențat de nimeni și neinfluențabil de nici un fel de înrăurire sau intervențiune, ați pășit fără șovăire, și neclintit pe calea onoarei în distribuirea justiției, însuflețit numai de dorința ca în cadrul aplicațiunii legilor să aduceți cât mai multă dreptate.

Am impresiunea că modestia d-vs. suferă în acest moment de cuvintele ce vi le adresez, fiindcă la fel cu toți acei ce reprezintă o adevărată valoare, ați fugit totdeauna de orice formă de publicitate pentru afirmarea meritelor d-voastră.

Vă rog să nu luați cuvintele mele un elogiu, de care desigur nu aveți nevoie, mai ales în cercul în care se desfășoară această solemnitate, unde atât noi colegii d-vs. cât și numeroșii membri ai baroului aci prezenți, vă cunoaștem și simțim în conștiința noastră mai mult de cât o putem spune, cât prețuește pentru justiție persoana aceluia pe care guvernul l-a recomandat M. S. Regelui, spre a fi confirmat ca cel mai înalt magistrat.

Vorbesc însă ca să fiu auzit de armata numeroasă a tinerilor magistrați, cari au ochii ațintiți spre noi și cari trebuie să cunoască că alegerea făcută în persoana d-vs. nu este datorită nici favoarei, nici abdicărilor de conștiință, ci este recompensa firească a unei activități închinată grelei misiuni de judecător, — a înțelepciunii, a măsurii și a tactului cu care ca procuror general v-ați exprimat părerea în chestiunile delicate, indicând soluțiunile ce credeți că se impun

pentru o justă aplicare a legilor, și pe care în cele mai mute cazuri Curtea noastră le-a adoptat.

Răvna și conștiința ce ați depus în împlinirea datoriei trebuie să servească drept pildă acestui tineret, care dacă va urma exemplul d-voastră, va rămâne încredințat că prin muncă, demnitate și onoare, cum și cu puțină răbdare, se poate aspira la gradele cele mai înalte ale erarhiei noastre judecătorești.

Mi'aduc aminte de o recomandare pe care M. S. Regele într-o recentă cuvântare o făcea celor în drept, ca prin activitatea lor să ridice cât mai mult caracterele.

Ei bine, dv. ați intrupat și această virtute: caracterul, pe lângă toate celelalte însușiri, — și pentru mine aceasta constituie calitatea de primul ordin ce se cere unui magistrat, fără de care ori cât de savant ar fi, nu va putea dobândi prestigiul deplin, pe care trebuie să-l aibă acei ce și-au ales această frumoasă dar grea și delicată profesiune.

Marea autoritate morală de care vă bucurați este datorită în bună parte și acestei independențe de care ați dat nenumărate dovezi, autoritate care se resfrânge asupra întregului nostru corp și face mândria noastră de a vă avea conducători.

Discursul d-lui procuror Luciliu Ștefănescu

Domnule Prim-Președinte,

Inaltă Curte,

Vă rog să mă iertați dacă, sub impresiunea emoțiunii de care mă resimt, luind cuvântul în fața acestei strălucite adunări de magistrați, nu voi putea desigur să redau tot gândul meu, toată simțirea mea, toată admirația mea pentru dv. d-le prim-președinte, al cărui elogiu, sunt și fericit și onorat că-l pot face astăzi în fața acestei Inalte Curți.

Ce carieră frumoasă și cu drept cuvânt de invidiat, a-ți avut, d-le Prim-Președinte în viața d-tră de magistrat.

V'ați făcut studiile juridice la facultatea de drept dela Universitatea din Paris, de unde vă întoarceți cu titlul de doctor, obținând în acelaș timp și diploma școlii de Inalte științe politice din acelaș oras.

Vă faceți debutul în magistratură, fiind numit la 19 Septembrie 1888 judecător-supleant la Tribunalul de Prahova. Dela această dată, de când ați îmbrăcat pentru prima oară în viață roba de judecător, sunt deci de atunci mai bine de 42 de ani, și până astăzi d-tră n'ați părăsit o clipă nobila carieră de magistrat. Dela început v'a fost dragă și v'ați devotat magistraturii, dezinteresat, din toată inima, cu tot sufletul, cu toată conștiința d-tră, din toată puterea ființei d-voastră. La 3 luni după intrarea d-voastră în magistratură, sunteți avansat judecător de instrucție la Tribunalul de Prahova, apoi treceți la Trib. de Ilfov și de atunci n'ați mai părăsit instanțele judecătorești din Capitală. În 1895, fără a mai trece prin gradul de prezident de tribunal, ați fost înaintat direct procuror la Curtea de Apel din București. Sunteți tânăr la acea epocă, sunteți abia de 34 de ani, și făcuseră-ți dovada eminențelor d-voastră calități de magistrat, căci în restimp de mai puțin de 7 ani, pătrundea-ți stimat de toți, în Curtea de Apel, deoarece: „la valeur n'attend pas le nombre des années”. La 1902, treceți la ședință ca Consilier al Curței de Apel, în acest grad funcționați neîntrerupt până la 1 Aprilie 1910. La 1910, intrați în a-

ceastă Inaltă Curte ca consilier. La 1923, sunteți avansat Procuror General al acestei Inalte Curți, iar astăzi suind ultima treaptă a magistraturii ați devenit Primul-Președinte al acestei Inalte Curți și cel mai înalt magistrat al țării noastre.

Astfel ați obținut d-voastră gradele de magistrat printr-o muncă neclintită zi de zi, an de an, timp de 42 de ani, fiind crescut la școala muncii și în principiu că munca inobilează pe om.

Ați fost un exemplu impresionant de imparțialitate, de sacrificiu, de mândrie, de integritate. Nici o abateră dela îndatoririle de magistrat, nici o renunțare, nici o mlădiere, nici o șovăire, nici o tranzacție în lunga d-voastră carieră, nimic, absolut nimic nu se poate găsi în *curata și demna d-voastră viață de judecător, ea e limpede și clară* ca un izvor de apă cristalină.

Ca procuror General al acestei Inalte Curți ce calități admirabile ați dezvoltat!

Jurisconsult eminent sub o înfățișare poate modestă, ați făcut totdeauna dovada unui spirit clar văzător și pătrunzător al tuturor problemelor, de drept. Dar calitatea ce, mai ales, am admirat la d-voastră de când am avut onoarea să lucrez în Parchetul acestei Inalte Curți a fost spiritul d-voastră analitic, sintetic, forța d-voastră de sintetizare în chestiunile de drept.

Posedând perfect știința dreptului, prin concisele și juridicile d-voastră concluziuni, care n'au lipsit în nici unul din procesele importante ce s'au judecat de această Inaltă Curte dela 1923 până astăzi, ați făcut mai totdeauna să triumfe teza de drept ce susțineți, ea fiind confirmată și adoptată în deciziunile acestei Inalte Curți, contribuind astfel la promovarea, formarea și fixarea definitivă a jurisprudenței noastre.

Dar nu v'ați mulțumit numai cu împlinirea înaltei și grelei d-voastră misiuni de cel mai înalt reprezentant al parchetului general de pe lângă această Inaltă Curte, nu. Muncitor și cercetător scrupulos al științei dreptului, d-voastră d-le Prim-Președinte, v'ati afirmat și ca un doctrinar desăvârșit, mai ales în domeniul dreptului public și constituțional. Toți oamenii de drept, cunosc judicioasele d-voastră articole și *adnotațiuni* publicate în revistele noastre de drept; precum și lucrările d-voastră de drept constituțional, scrise într'un stil atât de precis și de-o așa de perfectă claritate.

Dar, d-le Prim-Președinte, astăzi n'am să vă crut, deși sunt convins că sufletul d-voastră delicat, se va resimți în modestia sa. Voi merge mai departe, cu riscul de a vă chinui încă câteva clipe, și voi spune că d-voastră n'ați fost, nu sunteți numai un *magistrat de rasă* în înțelesul integral al cuvântului, d-voastră printr-o inspirație divină, a-și putea să zică, a-ți fost înzestrat de Dumnezeu cu calități de eminent om de societate. Caracterul d-voastră blajin, blândețea, firea d-voastră, toleranța d-voastră — căci toleranța astfel cum o înfățișați d-voastră e o virtute, iar nu o slăbiciune — delicatețea ce-ați pus în raporturile d-voastră sociale sau de serviciu cu cei în subordine, distincțiunea și finețea sufletului d-voastră, au făcut să fiți nu numai un șef stimat dar și iubit de cei ce v'au apropiat.

Fiți dar bine venit în fruntea acestei supreme Curți, căci a-ți bine-meritat, prin trecutul d-voastră, *înalta distincțiune* ce vi s'a acordat. A-ți fost un virtuos și a-ți avut curajul profesional. Sunteți dar indicat d-le Prim-Președinte, să continuați opera ilustrațiilor d-voastră predecesori, persistând în ideia de a imprima, de

a insufla, de a inspira cât mai adânc în sufletele neliniștite și uneori atât de bănuitoare ale justițiabililor, încrederea în noi toți, încrederea deplină în magistratură. „La Justice”, spune Mirabeau în „Discours sur l'organisation judiciaire”, este un besoin de tous et de chaque instant, comme elle doit commander le respect, elle doit inspirer la confiance”.

Vă mărturisesc însă că nu pot termina aceste cuvinte, — și sunt convins că sunt în sentimentul d-voastră al tuturor înalți magistrați, — fără să nu vă reamintesc în acest moment, figura senină și luminoasă a fostului nostru Prim-Președinte, Oscar Niculescu, al cărui scaun îl ocupați astăzi d-voastră, d-le Prim-Președinte. S'a spus cândva că: *partir c'est mourir un peu*, câtă inexactitate și câtă nedreptate, este în acest dicton. Nu, d-lor, plecarea nu poate să fie uitare pentru Oscar Niculescu, căci amintirea săpată în inimile noastre de cel ce a plecat dintre noi este prea profundă, prea frumoasă. Oscar Niculescu personificase într'adevăr în gradul cel mai înalt *perfectiunea tipului de magistrat*, și de acea vă asigur, nu va fi uitat.

Și acum, d-le Prim-Președinte, pentru a termina vă aduc mișcat și respectuos salutul meu, profundul meu salut și al colegilor mei din parchetul general al acestei Curți, al căror șef ne-ați fost până în această clipă, și vă urez izbândă deplină în strălucita și înalta dar covârșitor de greua funcțiune, ce urmează să îndepliniți de azi înainte, în fruntea acestei Inalte Curți.

Omagiile Baroului

În numele corpului avocaților județului Ilfov și Capitalei, vorbește d. Jean Th. Florescu, decanul baroului local.

D-sa cere îngăduința ca și primul barou al țării să-și împlinească simțământul de admirație, cu cel de adâncă satisfacție exprimat de antevorbitori în numele Inaltei Curți, pentru înălțarea d-lui Ioan Stambulescu în treapta supremă a magistraturii.

Mărturisește părerea de rău a corpului avocaților pentru plecarea din magistratură a d-lui Oscar Niculescu: „mângâierea noastră este deplină însă, fiindcă îi urmați d-voastră, cu strălucita d-voastră personalitate și apreciată d-voastră autoritate”.

După ce face apoi elogiul calităților noului Prim-Președinte și după ce adresează urarea tradițională — *să trăiți!* — sfârșește prin a observa că... „dacă anii nu-și pot opri cursul, să nădăjduim cel puțin că nu va întârzia prea mult legea de sporirea limitei de vârstă, spre a se curma odată această implacabilă soartă ce apasă justiția și îi răpește frunțașii în plină putere și capacitate a vârstei, experienței și științei lor”...

DISCURSUL DOMNULUI PRIM PREȘEDINTE ION N. STAMBULESCU

Iubiți colegi,

Domnule Procuror General,

Domnule Decan,

În clipa când mă așez pe acest fotoliu, mă grăbesc a-mi îndeplini o primă datorie, aceea de a exprima Majestății Sale Regelui, cel mai respectuos omagiu de recunoștință, pentru deosebita cinste ce mi-a făcut acceptând propunerea făcută de guvern, de a-mi încredința conducerea lucrărilor acestei Inalte Curți,

Aduc mulțumirile mele și guvernului, care a binevoit a mă propune, pentru a fi înaintat la această funcțiune, ridicându-mă la cea mai înaltă treaptă a magistraturii.

De asemenea și cu cea mai mare dragoste, vă mulțumesc, iubiți colegi, căci îmi dau seama, că grație binevoitoarei domniilor-voastre aprecieri și recomandări, pentru munca depusă timp de 42 de ani în magistratură, am obținut și această ultima înaintare. Aduc sentimentele mele de grațitudine Domnului Președinte Miculescu și Domnului Procuror General, care au binevoit a mă primi cu cuvinte măgulitoare, ce de sigur depășesc slabele mele merite, dar sunt ecoul îndelungatei noastre colaborări, de ani de zile, de când muncim alături.

Trebue să mulțumesc în deosebi Președinților acestei Inalte Curți, care m'au asigurat, că am asentimentul lor, la această înaintare, ca unul ce eram cel mai vechi în grad, dintre ei; ceea ce are marele avantaj, d'a împiedica să se producă jieniri, între cei chemați a conduce lucrările, așa de delicate, ale Inaltei Curți, și în modul acesta a înlesni soluțiunea afacerilor pendinte.

Vă sunt recunoscător Domnule Decan, pentru atențiunea delicată, de a participa la această solemnitate, care prin prezența Domniei-Voastre, devine astfel și mai impozantă.

Această participare a baroului, dovedește odată mai mult, că relațiunile de încredere și stimă, ce ne leagă pe noi magistrații de barou, sunt permanente și stabilite pe baze solide.

Asemenea relațiuni sunt indispensabile, pentru a desăvârși, aci, în casa noastră comună, care este Palatul Justiției, o cât mai strânsă și bună înțelegere, în rezolvarea problemelor ce se ridică în fiecare proces spre cea mai desăvârșită încredere a justițiabililor, în lucrarea noastră zilnică.

Ocupând acest fotoliu, nu mă pot opri de a-mi reaminti că succed direct și imediat, iubitului meu prieten, Oscar Niculescu, pe care l'am sărbătorit zilele acestea, cu ocazia retragerii sale din magistratură, retragere determinată de cerințele unei legi necrutătoare, la un moment când putea să aducă încă multe și neprețuite servicii Justiției țării sale.

Succed de asemenea vechiului prieten, Victor Râmnicănu, încă unul din foștii Prim-Președinți, care în strălucita sa carieră, a adus Justiției și magistraturii, cu marea sa autoritate, neuitate servicii, prin însușirile sale de jurist de mare valoare, pe lângă vasta sa cultură și experiență, precum și o integritate profesională neîntrecută, și un adevărat cult pentru cariera de magistrat.

În aceste momente gândul meu nu se poate opri aci, nu pot limita privirea mea, numai la acești doi predecesori ai mei, pe care avem plăcerea a-i număra printre membrii onorifici ai Inaltei Curți.

Gândul meu se duce, în timp, cu mult îndărăt, și mă îndeamnă a aduce prinosul unei pioase amintiri, eminentilor noștri predecesori, care au ilustrat această instituție începând cu Gheorghe Buzdugan, Corneliu Manolescu-Râmnicănu, Gheorghe Bagdad, trecând apoi la Constantin Schina, Scarlat Pherekyde, Scarlat Fălcoianu, Alexandru Crețescu și ajungând la cel dintâi prim-președinte Vasile Sturza, despre care am avut ocazia a vă întreține la începutul acestui an judecătoresc.

Toți acești înaintași ai noștri prin temeinicile lor cunoștințe juridice, prin imparțialitatea și fermitatea

caracterelor lor, au întemeiat, au pus bazele marelui consideratiuni de care s'a bucurat totdeauna deciziile acestei Inalte Curți.

Față de asemenea impunătoare figuri, aș fi avut o mare temere, aceia d'a nu putea corespunde îndatoririlor, ce-mi incumbă, dacă nu aș avea deplina credință, că voi avea tot concursul domniilor-voastre, distinși colegi, concurs care-mi va ușura mult sarcina mea.

S'a zis, de mult, că cea mai mare cinste ce se poate face dispăruților noștri înaintași, este aceia de a ne comporta în toate acțiunile noastre, așa cum ei ar dori să ne vadă la lucru.

Făcându-le această cinste, este evident că ne vom cinsti și pe noi înșine.

Să nu uităm însă, că omagiul adus celor dispăruți nu trebuie să rămâie fără efect.

De aceia cred că ne putem încumeta, a lua solemn angajamentul că, cu sprijinul colegilor, să ne străduim a ne face demni de acești distinși înaintași.

Să ne continuăm deci munca, fără preget, cu independența inerentă magistratului de caracter, și fără parțialitate, convinși fiindcă judecata dreaptă, adică cea întemeiată pe principiile de drept, este cea mai sfântă datorie, către noi, către societate, ca și față de cel mai umil din membrii ce o compun.

Și acum, cucernice Părinte, fiindcă am ascultat cu evlavie frumoasa rugăciune ce ați oficiat, invocând binecuvântarea cerească, asupra lucrărilor noastre, ca un creștin profund credincios, închin fruntea mea față de divinitate, al cărei demn slujitor sunteți și vă mulțumesc din adâncul sufletului, pentru curata emoțiune ce mi-ați ocazionat.

CU PRIVIRE LA CÂTEVA CHESTIUNI DE DREPT VECHI ROMÂNESC

Indrumat, cum însuș ne spune, de d. prof. univ. I. Peretz, d. Dinu C. Arion, debutează în domeniul istoriei dreptului român, cu dovada că printr'o lungă pregătire și-a însușit în prealabil atât limba greacă medievală, cât și pe cea slavonă.

Intr'adevăr, cele dintâi lucrări ce prezintă, aproape concomitent, d. Arion, sunt savante reeditări de texte ce pot servi studiului istoriei vechiului drept românesc și care ne sunt puse astfel mai la 'ndemână.

O primă lucrare, intitulată „*Le nomos georgicôs et le régime de la terre dans l'ancien droit roumain*“, a apărut la Paris anul trecut. Este o reeditare a legiurii agrare a împăraților isaurieni de la mijlocul sec. VIII. Ni se dă textul grecesc, după Harmenopulos și după Spanôs, cu traducere franceză și traducerea franceză a textelor din „nomos georgicôs“ cuprinse în pravila lui Vasile Lupu (ca și a lui Matei Basarab). Textul este precedat de o minuțioasă analiză a legiurii.

De interesanta chestiune pentru noi a situației colonilor în imperiul bizantin este vorba în primele șapte pagini, apoi la pag. 74—8 și 92—108,

fără a ni se da însă o lămurire suficientă asupra deosebirii între soarta colonilor din Orient și celor din Occident, cu începere din sec. VI și asupra cauzelor acestei deosebiri (1).

Chestiunea esențială de a ști întrucât legislația isauriană cuprinsă în pravilele lui Matei Basarab și Vasile Lupu corespundea cu situația reală din Principate pe vremea acestor Domni, este tratată la pag. 162—7. De reținut este următoarea părere emisă de d. A: „Se pare că nu rezultă din dreptul românesc facultatea pentru proprietar de a face și reface după plac împărțirea pământului arabil din sat între vecinii sau rumânii săi. În dreptul bizantin, eșit din cel roman, această facultate provenea pentru proprietar din însăși noțiunea romană de proprietate.. Altfel a fost în dreptul românesc. Vecinul și rumânul are o mai tare legătură cu solul decât „gheorgôs“. Un obicei strămoșesc... l'a fixat de sol. Stăpânul acestui sol, boer, răzaș, sau moșnean... trebuie să respecte drepturile sale stabilite prin această lege „vlahă“. Rumânul, vecinul, este ereditar în principiu; ameliorațiunile solului îi aparțin și proprietarul nu poate să-l izgonească decât sub anume condiții precise.. (Deci) nu poate fi vorba... de o împărțire a țarinei, sau a proprietății, venind să modifice alte împărțiri anterioare“.

Această părere comporta însă o altă documentare decât relevarea împrejurării că în textul românesc din pravile nu se menționează decât împărțeli între moșneni sau răzeși. Cât de insuficient este acest temei se poate vedea chiar dintr'o altă constatare ce face tot d. A., că pravilele, fiind traduceri, nu vorbesc nimic de clăcile ce se obișnuiau la noi pe acea vreme. De altfel d. A. încheie că „starea actuală a studiilor de diplomatică românească nu permit să se răspundă la întrebarea dacă nomos gheorghicôs, cuprins în pravile, a fost aplicat și întrucât a influențat asupra obiceiului pământului“. Dar tocmai un asemenea studiu ar fi fost cel mai de folos.

Partea propriu zis referitoare la vechiul drept românesc, este capitolul intitulat „*Les classes rurales selon l'ancien droit coutumier dans les Principautés jusqu'à l'apparition des Pravile*“... (op. 22—5 (2)).

Aceasta este tocmai materia reluată de d. A. și în a doua lucrare, intitulată „*Hrisoavele lui Mircea cel Bătrân*“, apărută la București anul acesta și de care mă voi ocupa mai de aproape.

Este o reeditare, în textele lor slavonești și lati-

1) Și în a doua lucrare, de care va fi vorba îndată, despre „*Hrisoavele lui Mircea cel Bătrân*“, d. A. (p. 82 nr. 4) se referă la lex Manciana și la lex Hadriana.

2) Capitolul X, intitulat „*Crise et fin du colonat dans les Principautés roumaines au XVIII-e siècle*“ (p. 168—180), nu este decât o repede privire asupra subiectului.

nești, a unor acte cunoscute (3) ale lui Mircea cel Bătrân, însoțită de considerații asupra următoarelor chestiuni din istoria dreptului românesc: „Situatia“ Domnului din punctul de vedere al relațiilor exterioare (p. 41—2); „Titulatura“ Domnului (p. 43—7), fără a se cita lucrarea lui D. Onciul „Titlul lui Mircea cel Bătrân“; „Prerogativele domnești“ (p. 48—56); „Clasele sociale“, partea cea mai întinsă (p. 57—90); „Elemente de drept civil“ (p. 91—6). În aceste din urmă trei capitole se revine asupra chestiei agrare.

Cartea aceasta, dacă dovedește, ea și cealaltă. erudiția autorului, nu aduce însă nici ea contribuții nouă. Sunt lucruri ce-mi erau cunoscute și mie, dovadă studiul „Evoluția claselor sociale în trecut-românesc“ (4), pe care, e drept, d. A. nu-l citează, dar îl cunoaște (5).

1. Nimic nou asupra împrejurărilor formației statului unitar al Țării Românești și al caracterului primordial al funcției Voevodului-Domn, asupra căreia d. Iorga a insistat în mai multe lucrări ce d. A. nu citează, nici despre originea și evoluția sfatului domnesc, de care m'am ocupat de aproape (6). Cât privește încercarea unora din vechii noștri Domni de a-și asigura ereditatea, alăturându-și un moștenitor prezumtiv (p. 49—50), ea nu derivă din împrejurările în care s'au format statele noastre unitare și-și găsește perechea și în alte părți.

2. La considerațiile despre prezența în vechile divane a boerilor fără titluri, precum și în aprecierile ce face d. A. asupra unora din sfetnicii lui Mircea cel Bătrân, se cuvenea să fie citată și lucrarea atât de conștiințioasă a d-lui George D. Florescu despre „Divanele domnești din Muntenia în sec. XV“, (extras din „Revista arhivelor“ 1927) și care ar fi putut fi de folos pentru a îndrepta și completa unele informații.

3. La observațiile, cunoscute, despre existența la noi a unei nobilimi teritoriale, independente de funcții, se cuvenea să se citeze dela început, în primul rând (p. 58), regretatul C. Giurescu (citată la p. 61), lămuritorul acestei chestii.

În legătură cu aceasta, găsim la p. 68, explicația de ce încă dela p. 48 (ca și în „nomos gheorghicòs“ de altfel) d. A. vorbește de „feodalitatea“ dela noi „produs evolutiv și neforțat al transformării unei societăți gentilice într-o societate feudală“. Explica

ția ce ni se dă este că „boerii noștri, ca ori și care nobili feudali, erau în esența lor proprietari rurali, având comanda socială, proporțională cu averea lor în pământ, asupra celor de sub dânsii, sau din jurul lor“. Astfel înțelege însă, feodalitatea a existat din timpuri foarte vechi, în multe țări și socotesc că, pentru a evita confuziuni, este mai nimerit a rezerva termenul de „feodalitate“ pentru organizarea în deobște cunoscută sub acest nume și pe care tot d. A. o definește foarte bine (p. 48) „rezultatul unei anarhizări“. Principatele noastre unitare n'au trecut nici odată prin această fază. M'am întins de altfel pe larg, în studiul meu citat (7), asupra deosebirii între nobilimea noastră teritorială și feodalitatea occidentală.

4. Se face (p. 59) o apropiere nepotrivită între menționarea adesea în vechile sfaturi domnești ale Moldovei, a boerilor „cu fiii lor“ și faptul că uneori în divanele lui Mircea cel Bătrân, la numele unui boer se adaogă și mențiunea al cui fiu este: „Radu al lui Cazan“ etc. Nu există nici o corelație. Aci este vorba de o simplă identificare a persoanei, în lipsă de nume de familie.

5. Observația (p. 57 nota) că frații Craiovești, atunci când, punând piatră pe mormântul lui Vladislav Voevod (+ 1456), i se arată recunoscători pentru că el i-a făcut „boeri“, se referă la primirea lor în dregătorii, o făcusem în studiul meu despre „Craiovești“ (8). Deosebirea este că d. A. crede că ar fi vorba de dregătorii „mari“ ce Vladislav ar fi dat Craioveștilor, interpretare inadmisibilă, deoarece aceștia n'au ajuns la asemenea dregătorii de cât dela 1482, sub Basarab cel Tânăr.

De altfel, inscripția zice că Vladislav Vodă i-a făcut „vlasteli“ și azi mă întreb chiar dacă prin acest termen trebuie să înțelegem „dregători“, fie și mici.

În diploma noastră, pe câte știu, termenul de „vlasteli“ este extrem de rar. În legiuirea țarului Ștefan Dușan se menționează des „vlastelin“, „vlasteli“ și diminutivul „vlastelicie“, care s'au tradus prin boer și boernaș. Dar, după Macieiowski, vlastiteli“ erau proprietarii, o nobleță legată de stăpânirea solului, și anume „vlastelin“ proprietarii mari și „vlasteli“ proprietarii mici, cu obligația de a merge la oaste și de a da cai pentru război. „Vlasteli“ cari aparțin unei biserici, din cunoscuta donațiune de la 1348 a țarului Dușan, nu pot fi „boeri“ cum a tradus Hașdău, ci numai proprietari. D-l Iorga, în „Constatări istorice cu privire la viața agrară a Românilor“, lucrare pe care d. A. n'o citează, traduce pe „vlasteli“ din izvoarele sârbești, prin „țaran liber“, în înțeles, desigur, de proprietar. De aceea mă întreb dacă Craioveștii nu se referă mai de grabă la o nobilitare a

5) Afară de cel de sub Nr. XX și despre care d. A. spune la pag. 45 că era păstrat la Arhivele Statului, iar sub textul slav, publicat la sfârșitul volumului, spune că se găsea la Academia română. Despre doc. de sub Nr. XIII, d. A. uită să spue că a fost publicat și de Hașdeu.

4) În Arhiva p. știința și reforma socială, anul V Nr. 1—2 și 3—4; anul VI Nr. 5—4.

5) Figurează în „bibliografia“ lucrării despre „nomos gheorghicòs“ și este citat odată în aceeași lucrare (p. 42).

6) Loc. cit. V, 1—2 p. 87—90.

7) Loc. cit. V, 1—2, p. 85—4 și 108—112.

8) În „Convorbiri literare“, anul 54 (1922) p. 198.

lor, sau a tatălui lor, de către Vladislav Vodă prin daniile de pământ, decât printr'o chemare în dregătorii, care de altfel nici nu se adevărește.

6. Despre „slujbele” și „dările către domnie, d. A. nu ne dă decât un rezumat din lucrarea profesorului univ. C. C. Giurescu „Despre organizarea financiară a Țării Românești sub Mircea cel Bătrân” (9).

7. D-I A. scrie (p. 85) : Pământul și posesiunea lui liberă a fost, după credința noastră, (10) singurul criteriu al unei elite în epoca înființării principatelor, într'o societate care n'a cunoscut în nici un chip facultatea de înobilare hărăzită capului de stat fie chiar clasei nobile, în favoarea ori cui judecat demn de a deveni nobil — în afară de stăpânire de pământ sau dregătorie. Voevodatele, de pildă, n'au cunoscut cavalerismul ca instituție socială, pe nobilul fără pământ sau fără slujbă domnească”.

Este o „credință” împărtășită mai dinainte și de alții. Scrisesem și eu (11), referindu-mă la D. Cantemir, St. D. Grecianu, R. Rosetti, C. Giurescu, că „clasa de proprietari rurali a format cea mai veche nobilime la noi... O nobilime independentă de dregătoriile ce membrii ei au putut ocupa, incidental, după organizarea de stat... Demnitatea (de nobil) se consacră (în Occident) prin ceremonia primirii în ordinul cavalerilor...; la noi... prin dăruire de pământ de către Domni... Pe când în Occident noblețea era legată de persoană, așa că putea exista și fără feod, la noi se pierdea odată cu proprietatea...”.

8) Pentru „curteni”, d. A., într'o notă (p. 76 n. 4) se mărginește a trimite la „Descrierea Moldovei” de D. Cantemir, izvor insuficient pentru cunoașterea acestei categorii sociale, rezultate din evoluția boerimii teritoriale, sub povara fiscalității (12)

9) Nu văd pe ce se întemeiază afirmația d. A. (p. 62) că „micii boeri... sau boernași (dintr'un doc al lui Mircea Vodă) nu puteau fi decât proprietari de moșii... mici și mijlocii”. Apoi, d. A. adaugă că „cneazul nu putea fi în epoca lui Mircea, decât inferior boerului”.

Dar hrisovul publicat sub No. XII arată clar că „boeri mari și mici” sunt și unii și alții dregătorii. Tot astfel doc. de sub No. III : „nimeni dintre slujitorii Domniei mele, fie judecător, fie ori și ce boer”, și doc. de sub No. XVIII: „boerii Domniei mele, mari și mici sau slujitorii Domniei mele”. Așa dar, în doc. publicat sub No. XIX, când Mircea Vodă vorbește de „cneaz sau boer al Domniei mele”, prin cneaz nu poate înțelege dregător și prin

boer nu poate înțelege proprietar. De altfel, în cartea dată Coziei (p. 88-9), tot Mircea Vodă vorbește de „boer, slugă a Domniei mele, cneaz, sau altfel de om zis sirac”. Acest doc., alăturat de altele ulterioare, tot din sec. XV, stabilește categoriile sociale din Muntenia în acea vreme: boeri (adică dregători), cnezi (adică proprietari) și săraci, adică oameni de rând, coloni și iobagi. Chestiunea a fost dealtmintrelea lămurită de C. Giurescu în frumosul său studiu „Despre boeri”.

10. D-I A. se arată de altfel nelămurit asupra rostului cneazului după constituirea statelor noastre unitare. Chestiunea aceasta importantă o tratează într'o notă la p. 63. Pornind de la vechiul cneaz conducător de așezări sătești, sau de grupări de așezări sătești, d. A. se întreabă dacă dintre cnezi s'a recrutat clasa de mici proprietari liberi, dacă cnezii au putut fi destul de numeroși pentru a o forma și dacă sunt identici sau nu cu juzii „tot atâtea întrebări care așteaptă răspunsul”.

Socotesc însă că răspunsul s'ar putea da mai ușor dacă s'ar răsturna termenii problemei. Dintre proprietarii indiviși ai moșiilor familiale, (13) s'au ales fără îndoială cnezii și judecii, așa încât aceeaștia nu puteau fi decât niște „primi inter pares” față de ceilalți proprietari din sat și aleși de ei spre a îndeplini o funcție socială necesară înainte de întemeierea statului.

Îndeplineau această funcție și erau tot odată proprietari. Nu erau numai conducători și judecători ai așezărilor sătești. După întemeierea însă a statului unitar, cneazul și judele au fost înlocuiți în funcțiile lor prin dregătorii domnești. Au rămas de atunci numai proprietari și stăpâni ai colonilor. În această situație nouă apar ei în cele mai vechi doc. interne ale noastre.

De aceea și socotesc că nu poate fi vorba, cum au susținut R. Rosetti și alții, de o transformare a unui simplu drept de judecată al cnezilor în drept de proprietate. În nota 2 de la pag. 70, d. A. zice că nu e locul în lucrarea d-sale de a discuta teoria lui Rosetti, dar în textul aceleiași pagini și în nota 1 de la pagina următoare pare că admite această teorie, de oarece vorbește de transformarea, după constituirea statului, a „stăpânirii gentilice nedeterminate ca posesiune și ca drepturi personale private și publice ale cneazului, probabil și ale judeului, într'un dominium... Cneazul deci devenea proprietar”.

11. Aceeaș observație am de făcut despre jude și judec, termeni derivați evident dela judex, mult mai vechi deci decât termenul de cneaz și despre care d. A. vorbește în treacăt într'o notă la pag. 63. Juzii și judecii, în vremea organizării genti-

9) Cf. și recenzia ce am făcut în „Convorbiri literare”, anul 60 (1927) p. 194.

10) Sublinierea este a mea.

11) Loc. cit. V, 1—2, p. 110 și VI, 3—4, p. 326.

12) Ibid. V, 3—4, p. 350—1.

13) Și nu familiare, cum scrie d. A. Deosebirea este, aceeaș ca între familial și familiar în limba franceză.

dice, au fost desigur însiși stăpânii colonilor, dar ei au pierdut calitatea de judecător odată cu constituirea statului unitar și au fost înlocuiți în această calitate prin dregători domnești. Jude și judec nu mai poate însemna, de atunci, judecător. Pentru judecători avem, de atunci, alt termen, pe acela de „sudți”. Jude și judec a rămas un titlu ce nu mai corespundea unei funcțiuni. A mai putut însemna, cum a arătat C. Giurescu, proprietar, om liber, stăpân al iobagului, dar n'a mai putut însemna judecător.

Și, tot așa „judecie”, n'a mai putut însemna drept de judecată, ci numai „parte de sat”, înțeles pe care și d. A. îl recunoaște de altfel acestui termen și, adaug, parte de sat cu coloni pe ea.

În consecință, socotesc că greșit interpretează și d. A. (p. 93—4), după alții, doc. dela 1434 prin care Domnul Moldovei dă lui Jurj Atoc „un sat pe Sărata să le fie... judecia uric și sub uric să nu se dea nimănui și alt judecător (sudeț) să nu aibă, ci să fie de curtea noastră”. Nu se dă lui Jurj nici un drept personal de judecată asupra cuiva. I se dă, pe deoparte, judecia, adică partea de sat din Sărata și, pe de altă parte, privilegiul de a nu fi judecat, el, de alți judecători (sudți) domnești de cât deadreptul de curtea domnească.

12) Numai prin concepțiile ce le cred greșite, despre rostul cneazului și judeului, se poate explica teoria d-lui A. despre o schimbare în regimul proprietății după constituirea statelor unitare, schimbare ce vrea s'o deducă din ivirea hrisoavelor de întărire a proprietăților.

Dacă am înțeles bine expunerea, cam abstractă, pe care d. A. o face la pag. 79—87 și care constituie partea originală a lucrării, d-sa consideră că formarea statelor unitare și instituirea domniei a avut de rezultat să substituie o situație juridică situației anterioare de fapt, pe deoparte, dând proprietății familiale garanții juridice și precizându-i drepturile, iar pe de altă parte îngrădind deplasările colonilor. Stăpânirea asupra pământului și asupra colonilor, care, dela părăsirea oficială a Daciei de către Romani, devenise o simplă stăpânire de fapt, întemeiată pe forță (14), a redevenit, dela înființarea domniei, o stăpânire de drept, cu drepturi și îndatoriri precizate ale stăpânilor, față de colonii posori de fapt pe deoparte, față de domnie de altă parte. Un nou fel de proprietate, pe care

14) Este curios cum d. A., care admite și el (p. 79) că pe deasupra colonilor romani rămași în Dacia s'a stabilit „dominația” slavă, că șefii de clanuri, de sate, au fost slavi și că și-au însușit pământurile colonilor, se miră totuși, zece pagini mai înainte (p. 69 nota) de teoria ingenioasă a d-lui M. Teodorian Caradă, care atribuie o origine „ab antiquo” bulgară clasei conducătoare a Românilor. Se întrebă d. A. dacă n'a intervenit o influență a părerii lui Onciul despre o extindere la nordul Dunării a stăpânirii Asăneștilor. (cf. și studiul meu citat, V, 1—2 p. 85).

d. A. o numește boerească, întemeiată pe hrisoavele domnești, în opoziție cu simpla posesiune cnezială de mai înainte.

Din parte-mi, până la dovadă documentară contrară, nu-mi pot închipui altă schimbare decât substituirea autorității unitare domnești în locul autorității șefilor de grupuri mari și mici anterioare. Domnul s'a substituit acestor șefi, dar a continuat să aplice același drept, vechiul drept consuetudinar.

13) De altfel, d. A. nu-mi pare clar nici în privința caracterului ce atribuie noului fel de proprietate. O numește, când „dominium”, când „alodială”, iar drepturile regaliane le consideră când ca drepturi suverane, când ca slujbe și dări către domnie pe urma unei proprietăți alodiale (p. 54).

Știam că prin proprietate alodială s'a înțeles în Occident mai întâi proprietatea moștenită și apoi proprietatea liberă, în opoziție cu proprietatea concedată. Mi s'ar părea mai de grabă că odată cu instituirea domniei să se fi introdus o schimbare în sens invers de cel arătat de d. A. Proprietatea anterioară, moștenită și necondiționată de îndatoriri sau servicii față de cineva, proprietate alodială, să fi devenit o proprietate de concesiune, în schimb de obligațiuni față de Domnul concesionar, cum s'a întâmplat și în Ungaria.

Aci se pune întrebarea dacă a existat sau nu la noi un „dominium eminens” al voevozilor.

Răspunsul nu este legat de chestiunea eredității domniei. Că a putut exista „dominium eminens” este neîndoios: putea fi o tradiție romană, după cum putea fi o imitație dela vecini. Dar întrebarea este dacă a și existat sau nu.

Cât privește drepturile Domnului față de moșiile și ocoalele târgurilor, de care d. A. se ocupă în câteva linii, într'o notă la pag. 50, nu știu de ce chestia i se pare nelămurită. Mă refer la lucrarea mea citată (15).

Cât privește moșiile particularilor, am crezut și eu ca d. A. (p. 58), urmând pe regretatul C. Giurescu, că Domnul nu putea dispune de ele decât confiscându-le pentru hainire. De atunci însă, o nouă cercetare mi-a zdruncinat credința.

În tot cazul, chestiunea existenței lui „dominium eminens” nu poate fi lămurită nici în sens afirmativ pe baza „singurului” act de la 1581 al lui Mihnea Vodă, citat de Gîdei, la care se referă d. A. (p. 49 nota), nici în sens negativ pe baza actului dela 1588, al aceluiași Domn (p. 50 n. 2). Chestiunea este mult mai complicată. Este legată de aceea a regimului moșiilor donative, asupra căreia răposatul I. Nădejde a deschis, în ultimii ani, orizonturi nouă; de aceea a revocabilității daniilor, și nu numai a celor făcute de Domni, dar și de particulari; de aceea a dării „calului” sau a „cupei”, care

nu sugerează d-lui A. (p. 91) nici un comentariu; de întrebarea dacă și în diploma noastră va fi fost, ca la Sârbi în sec. XIV, o nuanță între „baștină” și „deadină”; de când apare termenul de „baștină” în vechile noastre doc. *slavonești*, și dacă bine s'a tradus uneori „deadina” prin „baștină”.

14) Bine apropie d. A. (p. 81, 84, 91) termenul de „ohabă” întrebuițat în Muntenia, de cel de „uric” întrebuițat în Moldova.

În privința lui „uric”, d. A. răstoarnă însă evoluția înțelesului acestui cuvânt. Crede (p. 92 nota 1) că înțelesul primordial a fost acela de act scris, sau hrisov, privitor la o proprietate și că din acest înțeles a derivat apoi acela de proprietate deplină, alodială. Este tocmai invers. Uric, dela ung. örök, a avut înțelesul prim de „perpetuitas”, de moșie de veci și de aci a derivat apoi înțelesul de act care asigură o astfel de proprietate.

Tot astfel și „ohabă”. Dacă derivă, cum admite și d. A., după Stoica Nicolaescu și spre deosebire de I. Bogdan, dela ohabiti, a opri (mai exact, a se abține) de a vinde, a însemnat însă tot perpetuitate, moșie de veci.

Uric în Moldova, ohabă în Muntenia, adică bunuri de moștenire în veci, moșii, puteau deveni, din voință domnească, nu numai pământuri, dar, după cum constată și d. A. (p. 92), și drepturi regaliane, precum scutirile de dări, de slujbe de judecata dregătorilor domnești. Puteau deveni însă și colonii, câți se aflau în dependență personală față de stăpânii lor și cari se puteau vinde, schimba, zălogi, dărui, iar daniile de astfel de rumâni sau vecini erau și ele revocabile.

Dreptul de „retrait” asupra căruia I. Nădejde a făcut cercetări foarte interesante, explică actul de după 1406, publicat și de d. A. sub no. XIX., relativ la „satele” Tismanei și actul similar, pe care d. A. nu-l mai publică, privitor la Cozia. Prin „sate”, ca și prin „cuști” sau „hiji” se înțelegeau „casele” din sate, familiile, de care Domnul putea dispune, (când era vorba de sate domnești), cum pare a admite și d. A. la pag. 90 deși la p. 53—4, vorbind de daniile domnești de numeroase sate, i se pare că „se poate presupune că Domnul își cedează în realitate... drepturi suverane... în favoarea beneficiarului, (căci altfel asemenea daniile) ar fi constituit o adevărată robire (a satelor) în cazul când ele ar fi fost date beneficiarilor în deplină proprietate”.

Numai cuprinsul actelor, dacă ar fi mai clar redactate, ne-ar îndritui să afirmăm, pentru fiecare caz în parte, dacă este vorba numai de cesiuni de drepturi regaliane, sau de mai mult. Din acest punct de vedere, sunt interesante observațiile ce face d. A. (p. 71 nota) asupra documentelor moldovenești prin care Domnii hărăzesc unor boieri niște sate unde „este” un cneaz sau un jude.

15. Nu sunt sigur că „ohabă” din doc. muntene

(vezi mai sus, punct 14) se referea la îngrădirile în înstrăinarea moșiilor familiale. Aceste îngrădiri derivau din însuși regimul proprietății familiale. Chestiunea însă a consimțământului „tuturor megișilor” la înstrăinări „conform unei formule aproape tipice” cum zice d. A. (p. 92) și a dreptului de răscumpărare (p. 92 nota 1) prezintă oarecare greutate de care d. A. nu vorbește. Mi se pare, într'adevăr, că ar mai trebui studiat dacă dreptul de amestec al rudelor și vecinilor n'a trecut și la noi prin diferite faze și dacă la noi faza dreptului de răscumpărare n'a precedat pe aceea a consultării prealabile. Chestiunea poate fi pusă și în legătură cu comentariile d-lui A. (p. 96) asupra doc. publicat sub no. XX.

16. Spre deosebire de d. A. (p. 76 n. 4) nu mai pot vedea o filiație între „vecini” din Occident și categoria socială a „vecinilor” dela noi. Termenul de „vecin” este întrebuițat în doc. *slavonești* din Muntenia, pe când în doc. *slavonești* din Moldova se întrebuițează termenul slav de „susedi”, care însemnează tot vecin (fr. voisin). Acești termeni corespund astfel grecesului „paroikos” și lui „podsusiedki” din doc. rusești ale sec. XVI.

Cât privește derivația lui „bătrân de moșie” din veteranus, d. A. o admite (p. 76 n. 4), după ce în „nomos gheorghicos” (p. 31 n. 2) scrisese foarte bine că „nu poate fi vorba de o pogorâre a părților colonare date veteranilor prin constituțiile imperiale”. Adăogase însă că „totuși persistența cuvântului veteran pentru o parte de pământ ereditară, dă o tare presumpție de întipărire romană în formațiunea proprietății românești”. Că „bătrân” vine dela veteranus, desigur; dar, pentru a stabili o legătură între „bătrân de moșie” și amintirea împroprietăririi veteranilor, ar trebui cercetat mai întâi de când apare termenul de „bătrân de moșie” în doc. noastre.

17. Cât privește „hotarele de clăci”, nu înțeleg de ce d. A. (p. 86 notă) relevă această chestiune numai pentru a afirma că n'a fost studiată și că atenția cercetătorilor n'a fost până în prezent atrasă asupra ei. Că îndatorirea de „lucru”, ce se constată pentru iobagi din cele mai vechi doc., se referea și la hotarele de clăci, se vede din precizarea acestei îndatoriri pe care ni-o dau numeroase doc. din sec. XVII.

18. Ar fi fost de dorit ca aceste lucrări de frumoasă erudiție să se prezinte cu mai multă ordine și claritate în expunere, mai ales că materia este destul de grea. Chestiunile nu sunt complet clasate sub titlurile respective. Se revine asupra lor în locuri diferite. Probleme esențiale se tratează în treacăt în note. S'ar părea, că a lipsit timpul pentru o ultimă revizuire a impresiilor culese din bogate citiri și a notelor luate pentru a reveni când-

va asupra unor anumite puncte. În sfârșit, lipsește și preciziunea citatelor, ca să se arate mai limpede când înfățișează autorul propriile sale aprecieri sau constatări și când adoptă pe ale altora.

Iunie, 1930.

IOAN C. FILITTI.

MARELE REPERTORIU GENERAL DE JURISPRUDENȚĂ, DOCTRINĂ ȘI LEGISLAȚIE

Intr'unul din numerele precedente ale revistei noastre am anunțat apariția apropiată a acestei importante lucrări datorită colaboratorilor noștri D-nii E. Cristoforeanu, Doctor în Drept din Roma și René Popescu-Râmniceanu, Doctor și Laureat al Facultății de Drept din Paris, avocat.

Intârzierea apariției anunțată pentru toamna aceasta, nu se datorește decât imensității cercetărilor pe care consultarea întregii jurisprudențe și doctrine românești le implică, cât și faptului că autorii au ținut să includă în această operă și întreg anul 1930.

Anunțăm deci că la începutul anului viitor, după apariția ultimelor numere din colecțiile de jurisprudență pe anul în curs, va începe tipărirea acestei lucrări, așa încât în primele luni ale anului 1931 vom pune la dispoziția celor interesați repertoriul anunțat.

Deasemenea aducem la cunoștința d-lor juriști că, din cauza greutăților și imenselor cheltueli pe care le necesită o asemenea lucrare, vom fi nevoiți să o tipărim într'un număr destul de restrâns de exemplare, față de importanța acesteia. Așa încât pentru a putea determina măcar aproximativ numărul minim de exemplare ce ar trebui tipărite, rugăm pe cei ce apreciază opera în chestiune, prin importanța și utilitatea ei, să binevoiască a ne comunica în scris adeziunea la această lucrare fără nici o obligație din partea D-lor.

CURIERUL JUDICIAR

R E C E N Z I E

MIHAIL I. PAPADOPOLU, *Cod Penal Adnotat*, 1930 *)

Țineam chiar dela apariția „Codului penal adnotat” să relevăm în coloanele acestei reviste meritele și importanța noui lucrări a d-lui președinte Papadopolu, dar... dar... fugit ireparabile tempus..!

Distinsul autor al „Codului penal adnotat” este de mult și îndeosebi cunoscut și apreciat în lumea noastră juridică, încă dela prima d-sale lucrare, scrisă în colaborare cu regretatul magistrat Paul I. Pastion, lucrare care a adus și continuă să aducă mari foloase practicei noastre judiciare. Pierderea vechiului colaborator nu a descurajat însă pe președintele Papadopolu, ci sporind munca migăloasă pe care o impune colecționarea și redarea în formă scurtată a ho-

tărilor judecătorești, consacrand toate clipele libere străngerei unui material selecționat extras din imensa carieră a zeci de publicațiuni juridice, ne-a oferit o nouă și prețioasă lucrare.

Această nouă lucrare și prin titlul și prin obiectul ei ar putea fi privită ca o complectare — la zi — a lucrării anterioare, formând totuși o operă aparte atât prin conținutul său cât și prin construcția sa.

Noul Cod penal adnotat constituie o lucrare complectă și de sine stătătoare prin conținutul său, fiindcă acest conținut e alcătuit dintr'un material bogat și nou. În această lucrare, sub fiecare articol al codului penal, găsim așezat un impunător număr de jurisprudențe noi, române și străine, ales astfel încât fiecare din multiplele probleme ce se pun în jurul textului respectiv să găsească cuvântul actual al interpretării jurisprudențiale.

Examinând la întâmplare materialul așternut sub oricare din textele codului penal în noua lucrare a d-lui Papadopolu, nu se poate să nu remarcăm și munca și priceperea pe cari le-a pus autorul în alegerea spețelor. Nimic din ceia ce merită să fie reținut nu a rămas nefolosit, nimic din ceia ce trebuie eliminat nu a găsit adăpost în acest nou Cod penal adnotat.

În această preocupare continuă de selecționare, care se vădește din întreaga lucrare, autorul a înodat în mod fericit experiența sa cu adâncă cunoaștere a dreptului penal, alegând din noianul de jurisprudențe, risipite prin periodicele noastre juridice, numai spețele de un real interes sub îndoitul aspect al importanței problemelor ce făceau obiectul lor și al valorii soluțiilor adoptate.

Dând preferință în special jurisprudențelor noi, adică date după apariția lucrării din 1922, autorul a făcut loc însă în noua sa lucrare și câtorva din jurisprudențele mai remarcabile dinainte de războiu.

Pentru informarea cititorului, autorul a semnalat adnotațiunile cari însoțesc unele jurisprudențe, indicând revistele unde se găsesc aceste adnotațiuni; ceva mai mult, pentru și mai imediată înlesnire, numeroase trimiteri din aceste adnotațiuni au fost culese de neobositul autor și puse la îndemâna cititorilor săi în rubrica destinată doctrinei.

Alături de jurisprudența română, autorul a adunat din publicațiunile franțuzești, toate jurisprudențele mai importante date după războiul de instanțele franceze.

Merită să relevăm deasemeni atențiunea pe care autorul a dat-o jurisprudenței italiene, adunând în capitole speciale numeroasele jurisprudențe ale Casatiunii italiene, cari ar fi fost păcat să nu fie utilizate, dat fiind chipul judicios în care o sumă de probleme, proprii și legislațiunii noastre, sunt soluționate de suprema instanță italiană.

În fine, autorul completează conținutul lucrării sale cu bogate trimiteri la doctrina străină și română, înlesnind astfel practicianului posibilitățile de informare.

Lucrarea mai coprinde în anexă o serie de legi speciale cu caracter penal sau interesând justiția penală.

Ca tehnică formală „Codul penal adnotat” este extrem de îngrijit. Toate spețele sunt rezumate cu multă măiestrie, conciziunea expunerii îmbinându-se armonios cu claritatea și preciziunea exprimării, ceia ce vădește pricepere, experiență și abilitate în sesizarea exactă a problemei din fiecare speță și în sintetizarea fără impurități a elementelor soluțiunii juridice respective.

Înșiruite metodic, jurisprudențele se înlănțuiesc prin afinitatea problemelor și evoluțiunea soluțiilor, așa fel în cât variațiunile de speță se proeminează chiar în nuanțele lor cele mai discrete, evitând astfel nedumeririle ce pot naște din neobservarea acestor nuanțe.

Iată de ce socotim lucrarea domnului președinte Papadopolu ca o remarcabilă contribuțiune la ameliorarea justiției noastre represive, prin punerea la îndemâna tuturor ju-

*) În depozit la Librăria „Curierul Judiciar”, Lei 480.

riștilor a celui mai prețios și de imediată utilitate, material de care are nevoie practica judiciară.

De altfel, scriind aceste rânduri ne-am dat seamă că rostul lor va fi nu de a recomanda noua lucrare a domnului Papadopolu, ci pentru a explica nețigăduitul ei succes, această lucrare fiind de mult pe masa tuturor juriștilor și continuu prezentă în toate desbaterile instanțelor noastre.

VINTILA DONGOROZ.

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE S. I

Audiența dela 30 Iunie 1930

Președinția D-lui EM. MICLESCU Președinte

Maria Giurgea cu Teatrul Național

Decizia No 1632

Teatrul Național, Artist. Nu e funcționar public. Punere la pensie. Motivare în fapt necesară. Achiesare. Condiții. Executare după ruperea contractului. Condiții. Daune globale.

Teatrul Național din București nu este o instituție de drept public; artiștii nu sunt funcționari publici, pensionarea lor nu este un act de autoritate administrativă, dând loc la acțiune în contencios.

Punerea în retragere anticipată trebuie să fie motivată nu numai prin indicarea textului de lege ce autoriză măsura, ci și prin arătarea faptelor precise și concludente cari o justifică.

Primirea fără rezerve a pensiunii nu înseamnă achiesarea la pensionare și renunțarea la cererea de daune derivând din punerea la pensie anticipată.

Prin ruperea de o parte a unui contract, se naște dreptul la desdăunare integrală pentru partea cealaltă. Revenirea părții în culpă asupra măsurii sale trebuie să fie acceptată de cealaltă și să-i dea o reparațiune completă.

În caz de concediere sau pensionare intempestivă, reclamantul are dreptul a primi deodată o sumă globală, reprezentând dauna ce i-a fost cauzată, adică leafa ce ar fi avut de primit până la sfârșitul serviciului și daunele morale.

Curtea,

Ascultând raportul făcut de d-l Consilier Magheru pe d-nii avocați Em. Ottulescu, I. Dumitrescu și Alex. Velescu pentru Teatrul Național și pe I. Gr. Periețeanu și I. Vasilescu-Nottara, pentru intimata Maria Giurgea.

Deliberând :

Asupra recursului introdus de Direcțiunea Generală a Teatrul Național din București, în contra jurnalului No. din 1928 și a deciziei No. 656 din 929, dată de Curtea de Apel București s. I-a,

Având în vedere motivele I și II de casare:

„Violarca art. 7, 9, 11, 14, 16 al. c. 35, 40, 44, 45, 48, 50 din legea pentru organizarea și administrarea Teatrelor Naționale, 1, 4 și 35 din legea pentru statutul funcționarilor publici. Incompetință:

„Intimata a intentat contra subsemnatei acțiune civilă de drept comun prin care, plângându-se de o pretinsă ilegalitate a decizie, de punerea sa la pensie, reclamă repararea daunelor pe care le-ar fi suferit cu această ocazie.

„Am obiectat în fața Curții de Apel că Teatrul Național este o instituție publică și că prin urmare legalitatea actelor sale administrative de autoritate — cum sunt acelea de pensionare — nu poate fi examinată sub nici o formă

de instanțele de drept comun, ci numai de instanța specială organizată de legea pentru contenciosul administrativ.

„Curtea de Apel însă, prin jurnalul și decizia atacată prin acest recurs, a respins excepția mea, judecând că teatrele naționale nu sunt instituții publice. Pentru a ajunge la această soluție instanța de fond violează textele de lege mai sus citate din care rezultă ăneîndoios caracterul de instituție publică al teatrelor naționale din România.

„Art. 7 din legea Teatrelor Naționale definește aceste instituții ca fiind „teatre de stat” și le pune „sub autoritatea directă” a Statului prin Ministerul Artelor iar art. 14 obligă pe directorii lor să execute toate dispozițiile acestui Minister. Acestea evidențiază voința legiuitorului de a angrena aceste instituții în aparatul de Stat pentru ca prin ele să contribuie la realizarea unuia din scopurile sale primordiale: răspândirea culturii. Instanța de fond greșete când afirmă că rațiunea de a fi a unui Stat și deci funcțiunea normală a unei instituții publice constă numai în realizarea siguranței, protecției și justiției când este evident că cultura constituie un factor indispensabil vieții unui Stat civilizat. Ori cum ar fi însă, teatrele naționale sunt în virtutea art. 7 și 14 din legea teatrelor instituții de Stat puse sub autoritatea acestuia, iar Curtea de Apel judecând în asemenea împrejurări că totuși nu sunt instituții publice, comite o violare evidentă a acestui text de lege.

2. „Instanța de fond afirmă că Teatrul Național nu-i instituție publică, fiindcă nu datorează legii personalitatea sa juridică — după cum reclamă art. 1 din legea persoanelor juridice în materie de personalitate juridică de drept public, — ei unui jurnal al Consiliului de Miniștri. Prin aceasta Curtea violează textul art. 7 al. 1 din legea teatrelor, care conferă personalitatea juridică teatrelor naționale. Cât privește rolul Consiliului de Miniștri, acesta se reduce la a constata dacă un teatru îndeplinește condițiile legale pentru a putea fi considerat teatru Național și a beneficia astfel de personalitatea juridică de drept public conferită de art. 7 al. 1 din legea teatrelor. A deduce de aci că Consiliul de Miniștri acordă personalitatea juridică, iar nu legea, înseamnă a viola dispozițiunile citatului text de lege;

3. „Bugetul și gestiunea financiară constituie criterii importante pentru instanța de fond la determinarea caracterului de instituție publică al teatrelor naționale. Se afirmă astfel că bugetele acestor instituții se alimentează singure. Afirmarea contrazisă chiar prin considerentul următor — este în deplină discordanță cu textul art. 45 și 48 legea teatrelor, după care Statul subvenționează teatrele naționale și art. 50 al aceleiași legi care obligă Statul să înscrie în bugetul său sumele necesare pentru asigurarea a verii Teatrelor Naționale. Se examinează apoi chestiunea de a se ști dacă bugetul acestei instituții este supus aprobării guvernului în legătură cu dispoziția art 1 din Statutul funcționarilor publici după care calitatea de funcționar public o are cel ce îndeplinește un serviciu la Stat, județ, comună, sau o instituție al cărui buget se aprobă de Parlament sau Guvern. Și se constată că bugetul Teatrelor Naționale nu este supus aprobării nici a Parlamentului, nici a Guvernului. Este o violare flagrantă a art. 16 al. c din legea teatrelor după care bugetul ordinar și cel de pensii al teatrului național se discută și votează de Consiliul de administrație și se aprobă de Ministerul Artelor. Însfârșit, în ce privește controlul chestiunii financiare, caracterul lui public rezultă din dispozițiunile art. 46 legea teatrelor care obligă Direcțiunea Teatrelor Naționale să prezinte la finele fiecărui an Ministerului de Arte, spre aprobare contul gestiunii anuale. Numai cu violarea acestui text de lege Curtea de Apel a putut deduce din dispoziția de mai sus un argument în favoarea punctului său de vedere.

4. „Numirea și Statutul personalului Teatrelor Naționale constituie alte criterii pentru instanța de fond. În realitate

personalul conducător este numit de Stat: Directorul printr'un Decret Regal, conf. art. 11 legea teatrelor; Directorii de scenă sunt numiți de Ministerul Artelor, în virtutea art. 55 din aceeași lege; membrii comitetelor, în afară de delegatul consiliului comunal, sunt numiți de Minister conform art. 9 din lege. Toate aceste texte sunt violate de instanța de fond prin soluția ce adoptă. Cât privește numirea personalului artistic, diferențele în această privință față de ceilalți funcționari publici nu pot permite tragerea vreunei concluzii asupra caracterului instituției, fiindcă dispozițiile Statutului se aplică numai acelor funcționari publici cari nu formează un corp organizat prin vreo lege specială. În acest din urmă caz art. 33 din legea pentru Statutul funcționarilor prevede că se vor aplica dispozițiile legii organice respective, rămânând că normele Statutului să se aplice numai acolo unde legea organică nu prevede. În speță, legea guvernând personalul teatrelor naționale, este legea pentru organizarea și administrarea teatrelor naționale. Instanța de fond, judecând că teatrele naționale nu sunt stabilimente publice și pentru considerația că tratamentul personalului diferă în unele privințe de acela organizat de legea Statutului, violează dispoziția cuprinsă în art. 33 din această lege. În aceeași ordine de idei semnalăm și violarea art. 40 din legea teatrelor care permite personalului teatrelor naționale să devină membrii „ai Casei de Credit, ajutor și economie a Corpului Didactic” asimilând în acest scop pe societar cu membrii Corpului didactic și pe ceilalți cu funcționarii Ministerului Instrucțiunii. Prin acest text, Curtea de Apel deduce că artiștii nu sunt funcționari publici fiindcă dacă ar fi fost, asimilarea de mai sus nu ar fi fost necesară. Interpretarea e profund eronată, fiindcă art. 10 nu asimilează pe artiști cu funcționarii publici în genere, ci cu o anumită categorie de funcționari și anume cu cei cari beneficiază de Casa de Credit a Corpului Didactic.

5. „Insfârșit caracterul de stabilimente publice ale teatrelor naționale rezultă din textul art. 44 legea teatrelor — violat de instanța de fond, — care permite atacarea în fața Curții de Apel a deciziei de pensionare în privința cuantumului pensiilor. Evident că numai actele unei instituții publice sunt susceptibile de asemenea recursuri în justiție. (II) „Violarea art. 99 și 107 Constituție și 1, 4 și 6 legea pentru contenciosul administrativ;

„Curtea de Apel a judecată că chiar în ipoteza că Teatrul Național ar fi un stabiliment public, acțiunea de daune pentru repararea prejudiciului cauzat de un act ilegal poate fi dedusă și în fața unei instanțe ordinare nu numai în aceia a instanței speciale organizate de legea contenciosului administrativ.

„Soluția e eronată, fiindcă dreptul de a cere daune pentru repararea prejudiciului produs de un act administrativ de autoritate este consacrat de art. 99 Constituție, iar art. 5 legea contenciosului prevede că acțiunile întemeiate pe art. 99 și 107 Constituție, vor fi introduse obligator numai în fața Curții de Apel ca instanță de contencios administrativ. Față de textul imperativ al art. 4 din legea contenciosului se exclude posibilitatea de alegere între instanța de drept comun și aceea a contenciosului. Instanța de fond, hotărând altfel, violează textul art. 99 Constituție și 4 legea contenciosului și neglijează rațiunea lor care constă în interesul superior ca ilegalitatea actului de autoritate să nu poată fi examinat de instanțele de drept comun, nici chiar pe calea incidentală a unei acțiuni în daune. Dreptul instanței de contencios de a judeca în mod exclusiv este evidențiat și de dispozițiile art. 107 Constituție și 6 legea contenciosului de asemenea violate de instanța de fond;

Având în vedere deciziunea atacată cu recurs din care rezultă că intimata Maria Giurgea societară la

Teatrul Național din București a chemat în judecată Direcțiunea Generală a Teatrului Național din București spre a fi obligată a-i plăti suma de 2.000.000 lei pentru daunele materiale și morale ce i-au fost cauzate pentru faptul că prin hotărârea Comitetelor reunite dn 14 Noembrie 1926, a fost pusă în retragere din oficiu în mod arbitrar, pe motiv de scădere vădită a talentului ei; că ambele instanțe de fond au admis acțiunea, obligând Direcțiunea recurentă a plăti intimate, suma de 1.400.000 lei ca daune;

Având în vedere că, înaintea instanței de apel, direcțiunea recurentă a ridicat excepțiunea de inadmisibilitatea acțiunii, pe motiv că Teatrul Național fiind o instituție de drept public, actul pensionării sale este un act administrativ de autoritate, care nu putea fi anulat decât de Curtea de Apel pe calea Contenciosului administrativ, iar nu pe calea acțiunii înaintea instanțelor de drept comun;

Că însă Curtea de apel prin urmalul No. 2916 din 1928 a respins această excepțiune pe motiv că Teatrul Național nu este o instituție publică, el fiind creat, — după cum rezultă din art. 7 din legea Teatrelor, — pentru încurajarea artei dramatice care nu are nimic comun cu organizația administrativă a Statului; că prin acest text de lege se arată că Teatrele Naționale se creiază printr'un jurnal al Consiliului de Miniștri, pe când știut este că instituțiile publice nu se creiază decât prin lege; că mai rezultă că Teatrul Național nu e instituție publică și din faptul că își administrează și alimentează singur fondurile (art. 455 și 49 din legea teatrelor) are venituri proprii care se împart între directori, artiști, autori dramatici și ceilalți funcționari, bugetul său nu se aprobă de guvern și nici nu se votează de Corpurile legiuitoare, iar gestiunea nu se verifică de Curtea de conturi; că deci, nici artiștii, nici funcționarii Teatrului Național nu sunt funcționari publici, art. 4 din Statutul funcționarilor stabilind că spre a fi funcționar public se cere, între altele, îndeplinirea unui serviciu public la Stat, comună sau la o instituție al cărei buget să fie supus aprobării parlamentului sau guvernului, ceea ce nu-i cazul în specie; că art. 6 din același Statut prevede pentru funcționari obligațiunea prestării jurământului la intrarea în funcțiune, ori legea teatrelor nu impune această obligațiune nici pentru artiști, nici pentru ceilalți funcționari; că artiștii nu sunt funcționari publici, mai rezultă și din debaterile parlamentare care au avut loc cu ocazia votării legii teatrelor din 1926; că chiar dacă s'ar considera artiștii ca funcționari publici și Teatrul Național ca o instituție publică și prin consecință, actul de pensionare al intimatei ca un act de autoritate administrativă, încă acțiunea de față introdusă conform dreptului comun, nu poate fi considerată, — precum pretinde recurenta, — ca inadmisibilă, întrucât de nicăeri nu rezultă că partea vătămată printr'un act ilegal de autoritate n'ar avea dreptul să-și valorifice pretențiile la daune conform art. 998 c. civ. și pe calea dreptului comun, în afară de dreptul prevăzut în art. 6 din legea contenciosului administrativ de a cere Curții de apel anularea actului și daune;

Având în vedere că prin motivul I de casare recurenta pretinde că instanța de fond, judecând că teatrele naționale nu sunt instituții publice și că artiștii și funcționarii teatrului sunt funcționari publici, a violat art. 7, 9, 11, 14, 16 al. c, 35, 40, 44, 45, 46, 48 și 50 din legea pentru organizarea și administrarea teatrelor naționale, art. 1, 4 și 33 din legea pentru sta-

tutul funcționarilor publici și a judecată fără competență litigiul de față; iar prin motivul II de casare pretinde că a violat art. 99 și 107 din Constituție și 1, 4, și 6 din legea pentru contenciosul administrativ prin faptul că a judecat că acțiunea în daune rezultând dintr'un act ilegal de autoritate, poate fi dedusă și în fața unei instanțe ordinare nu numai înaintea contenciosului administrativ.

Considerând că o instituție publică se caracterizează prin aceia că fiind creată pentru satisfacerea unor interese generale, face parte din administrație, fiind un organ al ei ce se alimentează cu fonduri publice, își administrează patrimoniul după legile stabilite de legea contabilității publice, este servită numai de funcționari publici și în ceea ce privește capacitatea ei, este supusă tutelei administrative; iar actul administrativ al unei astfel de instituții este dat în baza dreptului de suveranitate al Statului;

Considerând că Teatrele Naționale având drept scop formarea gustului public și încurajarea artei dramatice (art. 7 din legea teatrelor) iar nu satisfacerea unor nevoi de ordin general ale Statului, nu întrunesc nici unul din caracterele instituțiilor publice, ele neavând nimic comun cu organizarea administrativă și exercițiul suveranității naționale; că, teatrele naționale conform legilor organice au un patrimoniu al lor propriu care se administrează și alimentează singur (art. 45, 48 și 49) și nu se administrează ca acel al stabilimentelor publice după regulile contabilității publice; că pe lângă subvențiile Statului, comunei sau județului, art. 45 din legea teatrelor au veniturile lor proprii, iar gestiunea lor nu se verifică de Curtea de Conturi, ca pentru instituțiile publice; în fine, bugetul lor este discutat și votat (art. 16 al. c. din lege) de Consiliile administrației, fără altă formalitate și nu este supus controlului guvernului sau Parlamentului, iar fondurile de venituri și cheltuieli sunt prezentate la finele fiecărui an, Ministerului Artelor, a cărui aprobare dă deplină descărcare administrației Teatrului conform art. 46 din lege; că potrivit art. 49 din legea teatrelor excedentele ce provin la sfârșitul fiecărui an, au cu totul altă destinație decât aceia ale stabilimentelor publice, căci ele se împart între directorii artiști, funcționari și artiștii dramatici;

Că potrivit art. 7 din legea teatrelor, Teatrele Naționale pot fi create printr'un jurnal al Consiliului de Miniștri, dobândind astfel personalitatea morală, pe când instituțiile publice se creează numai prin lege, conform art. 1 din legea persoanelor juridice;

Că potrivit art. 1 din Statutul funcționarilor publici, funcționarul public îndeplinește un serviciu public la Stat, comună sau o instituție al cărui buget, să fie supus aprobării Parlamentului sau guvernului, ceea ce nu-i cazul pentru artiștii Teatrului Național; că, potrivit art. 6 din același Statut, funcționarii publici trebuie să presteze jurământ la intrarea lor în serviciu, ori, o astfel de obligațiune nu este prevăzută prin legea teatrelor, nici pentru artiști, nici pentru ceilalți funcționari ai teatrului Național;

Că din toate acestea și din debaterile parlamentare care au avut loc cu ocazia votării legii teatrelor din 1927, rezultă că Teatrele Naționale nu pot fi considerate ca instituțiuni publice, iar artiștii lor, nu pot fi considerați, după cum rezultă din debaterile parlamentare ca funcționari publici, iar actele făcute de organele Teatrelor Naționale nu sunt acte administrative de autoritate în sensul art. 1 din legea contenciosului administrativ; că de aci rezultă că angajamen-

tul artiștilor constituie un contract de locațiune de serviciu cu termen fix, care este limita de vârstă prevăzută în legea teatrelor și care în caz de contestații între părți, devine de competența instanțelor de drept comun;

Că așa fiind, cu drept cuvânt instanța de fond a respins susținerea recurentei, cum că acțiunea de față trebuia introdusă la contenciosul administrativ;

Că, deci motivul I de casare e neîntemeiat;

Considerând că soluțiunea instanței de fond criticată prin motivul II de casare se menține pe considerațiunile menționate, și așa fiind, acest motiv urmează a fi respins fără a mai fi discutat;

Având în vedere motivul III de casare:

„Violarea art. 18 al. b, legea pentru organizarea Teatrelor Naționale, exces de putere și omisiune esențială;

„Art. 18 al. b, legea teatrelor Naționale atribuie comitetelor reunite ale teatrului — compusă din specialiști și reprezentanți ai artiștilor — însărcinarea de a aviza asupra oportunității punerii la pensie. Dată fiind încrederea pe care o inspiră compunerea și competența acestor organe, același text de lege prevede că „deciziile de punere la pensie sunt definitive și fără nici un drept de recurs la justiție în privința aprecierii motivelor de punere la pensie“, față de acest text categoric am solicitat respingerea ca inadmisibilă a unei acțiuni care pune în discuție justiției temeinicia motivelor de pensionare. Curtea de Apel însă a respins excepțiunea pe considerația că avizul comitetelor reunite nu este motivat — după cum reclamă citatul text din legea teatrelor — că este ilegal și pentru aceasta susceptibil de controlul justiției. În fapt avizul indică motivul punerii la pensie: „scădere vădită a talentului“, motiv prevăzut de art. 18 al. II. Curtea de Apel însă consideră că aceasta nu este suficient și că avizul pentru a fi motivat ar fi trebuit să articuleze „fapte precise și concludente în sprijinul său“. Această exigență însă constituie o violare a art. 18 al. b, legea teatrelor naționale și un evident exces de putere întrucât:

1. „Textul în chestiune prin „motivare“ cere indicarea motivului legal de pensionare, iar nu și aplicarea lui. A cere mai mult înseamnă a adăuga la lege rațiunea acestei cerințe — astfel înțeleasă — constă în evitarea de pensionări și pe alte motive decât cele limitativ prevăzute de lege ceea ce se realizează prin enunțarea motivului legal;

2. „Desvoltarea motivelor ar avea sens numai dacă legiuitorul s'ar fi temut de arbitrarul comitetelor reunite, ceea ce nu este cazul din moment ce a declarat necenzurate hotărârile sale.

3. „Ori documentarea motivării de sensul cerut de Curtea de Apel, cu indicarea cu fapte precise și concludente, este și imposibil în fapt în cazul special al „scăderii vădite a talentului“. Calitatea unui talent nu se poate deduce din „fapte precise“ ci numai de modul general în care artistul își îndeplinește rolurile sale, de aceea calificarea talentului nu se poate întemeia pe elemente concrete ci pe impresia de ansamblu pe care o lasă activitatea scenică a artistului;

Curtea de Apel omite de altfel — și omisiunea sa este esențială — a se ocupa în considerentele sale de această imposibilitate materială a comitetelor reunite de a-și fi motivat avizul în sensul pretins de instanța de fond.“

Având în vedere că înaintea instanței de apel, recurenta a mai susținut că acțiunea de față e neadmisibilă și pentru motivul că potrivit art. 18 al. b, din legea de organizare a Teatrelor, deciziunile de punere la pensie ale Consiliului de administrație și ale Co-

mitetului de lectură cum este cea din specie, sunt definitive și fără recurs în justiție în privința motivelor de punere la pensie.

Că însă, Curtea de apel a respins și acest fine de neprimire pe motiv că asemenea deciziuni spre a fi definitive, trebuiesc motivate cu arătarea faptelor precise și concludente, cari au format convingerea consiliului. Ori, avizul Comitetelor reunite ale Teatrului Național pe baza căreia s'a dat decizia Direcțiunii Teatrului Național și prin care se dispune punerea în retragere a intimatei, e nemotivată întrucât prin acel aviz reproducându-se numai textul de lege, se afirmă numai că s'a constatat la intimată o vădită scădere în talent, fără a arăta faptele cari au condus la asemenea constatare;

Având în vedere că prin motivul III de casare direcțiunea recurentă pretinde că judecând astfel instanța de apel a violat art. 8 al. c, din legea pentru organizarea teatrelor naționale și a comis exces de putere și omisiune esențială;

Considerând că deși prin dispozițiile acestui text de lege, se prevede că deciziunile Consiliului de administrație ale Comitetului de lectură al fiecărui Teatru Național relative la punerea din oficiu în retragere a artiștilor sau a asimilaților lor, sunt definitive și fără nici un recurs la justiție în privința aprecierii motivelor de punere la pensie, nu e mai puțin adevărat însă că prin acelaș text de lege se mai prevede că asemenea deciziuni trebuiesc să fie motivate; că prin aceasta legiuitorul a înțeles că ele trebuiesc să arate anume fapte precise și concludente din care să rezulte temeinicia punerii în retragere, care fiind o măsură gravă, simpla referire la textul legii fără arătarea temeiurilor ei, nu poate constitui o motivare și în acest caz asemenea deciziuni nu pot fi supuse cenzurii justiției;

Că așa fiind, și întrucât instanța de apel a constatat că deciziunea de punere în retragere a intimatei e nemotivată întrucât menționându-se prin acea decizie, numai că intimata e în vădită scădere de talent, nu se arată fapte precise concludente din care să rezulte scăderea de talent, cu drept cuvânt a respins finea de neprimire a recurtenței dedusă din textul de lege menționat.

Că deci și motivul III de casare e neîntemeiat;

Având în vedere motivul IV de casare:

„Violarea art. 1167 c. civ.

„Am solicitat instanței de fond respingerea acțiunii intimatei ca inadmisibilă față de împrejurarea că a ratificat actul de a cărui ilegalitate se plânge prin aceea că și-a încasat pensia. Curtea de Apel constată în fapt încasarea pensiei, dar fără a stabili măcar facerea vre-unei rezerve cu acea ocazie, respinge excepția. Ori în virtutea art. 1167 c. civ., ratificarea poate avea loc în forma expresă a unui act confirmativ sau în acea tacită a unei executări voluntare. După acelaș text odată ratificarea produsă printr'unul din cele două moduri, nici o acțiune nu se mai poate grefa pe actul viciat și ratificat fie că ea ar tinde la anularea lui, fie că ar avea de scop repararea efectelor lui prejudiciabile. În speță, încasarea pensiei este o executare voluntară — deci o ratificare a măsurii de pensionare. Curtea de Apel consideră că executarea voluntară a unui act viciat constituie ratificare și deci imposibilitatea de acționare numai în privința anulării lui, iar nu și în aceia a reparării efectelor lui prejudiciabile; o asemenea interpretare însă violează textul art. 1167 c. civ., care interzice orice „mijloace“ (acțiuni) în legătură cu actul viciat și ratificat ne mai permi-

țând acțiuni de anulare contra sa, dar nici acțiuni în daune care prin definiție au la baza lor ilegalitatea actului prejudiciabil“.

Având în vedere că înaintea instanței de apel recurenta a mai susținut că acțiunea de față este inadmisibilă și pentru motivul că reclamanta-intimată, a încasat pensiunea și ca atare a achiesat la punerea ei în retragere; că însă instanța de apel a respins și această excepțiune pe motivul, între altele, că achiesarea constituind o renunțare la un drept, recurenta cu nimic nu face dovada că intimata a renunțat prin acțiunea de față de a cere daune, drept cu totul distinct de cel la pensiune recunoscut intimatei și care nu a fost dedus în judecată, căci nu cuantumul pensiunii se discută în procesul de față și nici nu se cere reintegrarea intimatei ca societară spre a putea fi astfel vorba de acceptarea calității de pensionară;

Având în vedere că prin motivul IV de casare recurenta pretinde că s'a violat art. 1167 c. civ., deoarece încasarea pensiei fără nici o rezervă constituia o executare voluntară — și prin consecință o ratificare din partea intimatei, — a pensionării sale, care îi închidea calea la orice fel de acțiune;

Considerând că dreptul la pensiune care a fost recunoscut intimatei cu ocazia punerii sale în retragere din oficiu, constituie un drept distinct de dreptul ce are orice parte prejudiciată de a cere daune conform dreptului comun; că dacă s'ar fi înțeles că pensiunea ce intimata are dreptul să primească conform art. 41 din legea teatrelor și conform prevederilor din cap. III al legii generale de pensii îi închide dreptul de a cere în justiție daune pentru prejudiciul cauzat, o atare derogățiune dela principiile dreptului comun ar fi fost prevăzută expres în legile menționate, așa că susținerea recurtenței că primirea pensiunii constituie din partea intimatei o executare voluntară din care să rezulte o achiesare la acțiunea în daune în sensul art. 1167 c. civ., este absolut neîntemeiată și cu drept cuvânt instanța de apel a respins acest mijloc de apărare a direcțiunii Teatrului Național.

Că deci și motivul IV de casare e neîntemeiat;

Având în vedere motivele, V, IV, VII și VIII de casare:

5. „Violarea art. 1075, 1075, 1082, 1084 și 998 c. civ. denaturare, eroare gravă de fapt și exces de putere.

„Intimata a cerut daune pentru repararea prejudiciilor materiale și morale pe care i le-ar fi adus pensionarea sa, pretinsă ilegală. Printr'un motiv de apel suplimentar subsemnata am invocat că printr'o decizie din 2 Iunie 1928, comitetele reunite au revenit asupra pensionării și au dispus reintegrarea intimatei în calitatea sa de societară cl. I și în toate drepturile sale anterioare, arătând că în acest mod eventualele prejudicii au dispărut, iar acțiunea a devenit lipsită de cauză; Curtea de apel respinge această apărare din mai multe considerațiuni. Decizia sa arată în prim rând că pentru desinteresarea intimatei această „restitutio in integrum“ nu ar fi suficientă și pentru a face acțiunea lipsită de interes ar fi trebuit să intervină o plată a pretențiilor bănești formulate prin petițiunea introductivă. Realitatea este cu totul alta. În raporturile de locațiune de servicii dintre intimată și Teatrul Național ambele părți sunt ținute la executarea unor obligații de a face. Prin pensionarea „intempestivă“ intimata are impresia că teatrul a lipsit dela împlinirea obligațiilor sale. În asemenea caz, art. 1075 și 1075 c. civ., prevede că creditorul are drept la daune e-

chivalente cu satisfacțiile materiale și morale pe care le-ar fi avut dacă culpa contractuală nu se producea, ceea ce intimata a și reclamat prin acțiunea sa. Dacă însă executarea voluntară se producea totuși atunci pretențiile de daune nu au temei, fiindcă nu mai există „neexecuția” din art. 1075 c. civ., care să se convertească în desdăunări și nici „cazul contrar” (îndepliniri exacte a obligației) din art. 1075 c. civ., care să dea drept la daune.

„De aci rezultă că ceea ce poate distruge fundamentul unei acțiuni de daune nu e numai plata pretențiilor bănești, ci și însăși îndeplinirea obligației contractuale a cărei violare deschise dreptul la daune. În speță este evident că reintegrarea cu plata salariului pe trecut și restabilirea în toate drepturile conferite societății de cl. I constituie o satisfacție totală care suprimă dreptul la daune. Instanța de fond judecând că numai plata de daune, iar nu și prestarea obligației „de a face” violate, suprimă cauza unei acțiuni în daune pentru culpă contractuală, violează art. 1075 și 1075 c. civ. și eventual 998 c. civ. în cazul că dauna s'ar considera datorită unei culpe delictuale.

„În al doilea rând, Curtea de Apel abandonând primul punct de vedere, socoate inoperantă decizia de reintegrare pe motiv că ea vizează acțiunea în contencios făcută de intimată, iar nu acțiunea în daune și se bazează numai pe meritele trecute, iar nu și pe cele actuale ale intimatei; este o nouă violare a textelor de mai sus fiindcă ceea ce interesează pentru edictarea daunelor-interese, este faptul obiectiv al împlinirii obligației — în materie contractuală și reparația efectivă în cea delictuală — iar nu motivele care nu conduc la aceste acțiuni. Instanța de fond continuând seria raționamentelor eronate, arată că daunele cerute sunt datorite și deci acțiunea rămâne în picioare chiar și pentru simpla întârziere în executarea obligației; este o denaturare a acțiunii, o eroare gravă de fapt și o violare a art. 1082 c. civ.

„Într'adevăr intimata a reclamat daune-interese compensatorii, adică plata tuturor avantajilor bănești pe care le-ar fi avut salariul integral, beneficiile, termen, produs al reprezentației de retragere, etc., dacă nu survenia pensionarea. Curtea de Apel denaturând acțiunea și prin efectul unei erori grave atribuie intimății pretenții de daune moratorii. Iar dacă instanța de fond crede că aceleași daune se pot reclama fie pentru neexecutare, fie pentru executare tardivă, în acest caz violează art. 1082 c. civ., care stabilește deosebirea netă între daunele compensatorii — destinate să procure echivalentul unei obligații neexecutate și cele moratorii — tinzând la repararea prejudiciilor cauzate de o executare tardivă. Dar Curtea de Apel mai obiectează deciziei de reintegrare că nu a recunoscut intimății decât „numai dreptul la diferența între pensia ce i s'a fixat și salariul ce i s'ar fi convenit ca societară cl. I-a deși prin acțiune, intimata se plângea că a fost privată și de alte avantagii. Este o patentă denaturare a deciziei comitetelor reunite. Într'adevăr, aceasta arată clar că consideră pe d-na Maria Giurgea drept continuând a fi societară cl. I-a a Teatrului Național din București ca și cum acea decizie nu ar fi intervenit. Deci, intimata în baza acestei decizii redobândește cu efect retroactiv calitatea de societară cl. I-a cu toate drepturile și prerogativele legate de această calitate. Deci, nu numai salariul și toate drepturile și avantajile: turneu, reprezentație și subvenție de retragere de va fi cazul, prestigiul de societară. Denaturarea sensului deciziei și eroarea gravă de fapt sunt evidente. Ele se explică prin aceea că decizia mai departe dispune să i se plătească pe trecut diferența dintre pensia încasată și salariul integral convenit înaintea reintegrării cu efect retroactiv. În orice caz, instanța de fond constată că prin decizia în chestiune Teatrul Național s'a obligat a-i plăti salariul inte-

gral. Dar atunci numai printr'un flagrant exces de putere îl condamnă la plata diferenței dintre pensie și salariu.

6. „Omisiune esențială, nemotivare, exces de putere.

„Atât prin motivele de apel, cât și prin concluziile scrise și orale înaintea Curții de fond am solicitat reforma sentinței Tribunalului și pe considerațiile că a acordat după un sistem greșit diferența dintre pensie și salariu, că pretențiile privitoare la beneficiile turneului și reprezentațiile de retragere și subvenția din fondul de retragere sunt nefondate, fiindcă toate acestea sunt pentru Teatrul Național facultative, iar nu obligații și că în orice caz, sunt premature și în fine, că daunele morale sunt inadmisibile, nedovedite și exagerat apreciate. La toate aceste mijloace de apărare deduse înaintea sa, Curtea de Apel printr'un vădit exces de putere se mulțumește a declara că este de acord cu prima instanță. Pe lângă nemotivare, căci nicăeri nu se arată motivele acestui perfect acord, Curtea de Apel comite și o serie de omisiuni esențiale refuzând a lua în discuție motivele de apel arătate și argumentate, invocate în susținerea lor. Examinăm în subsidiar considerentele primei instanțe nemotivat isușite de Curtea de Apel”.

7. Violarea principiilor de drept în materii de daune și în special a art. 1084 c. civ. și a principiilor relative la îmbogățirea fără cauză.

„Intimata a reclamat cu titlu de daune și diferența dintre pensii și salarii pe tot timpul rămas până la data pensionării normale. Deasemenea și beneficiile reprezentației de retragere și subvenție din fondul de retragere, avantajii cu care artistul poate beneficia după o activitate de 30 ani cu ocazia retragerii sale. Instanțele de fond satisfăcând această cerere așa cum a fost formulată, a violat principiile de drept din această materie. În virtutea acestora, instanțele judecătorești nu pot acorda daune decât pentru repararea unui prejudiciu actual și efectiv. Art. 1084 c. civ. arată că daunele cuprind pierderea ce a suferit și beneficiul de care a fost lipsit”. Prin urmare, nu se pot acorda daune pentru prejudicii viitoare și eventuale. În speță s'a acordat intimății o sumă globală reprezentând diferența dintre pensie și salarii pe epoca rămasă până la pensionarea normală. Consequent principiului expus de instanța de fond, n'ar fi putut decât să oblige Teatrul Național să plătească intimății salariul integral în fiecare lună, separându-se astfel prejudiciul pe măsură ce ar fi devenit actual. Deasemenea produsul reprezentației de retragere și subvenția din fondul de retragere nu s'ar fi putut acorda acum fiindcă privațiunea de aceste beneficii nu va exista decât la data la care s'ar împlini cei 30 ani dela intrarea în teatru, dată la care intimata ar fi putut aspira la aceste avantagii;

„Dar procedând altfel și acordând daune pentru satisfacerea unor pierderi azi inexistente și nesigure în viitor (ele depinzând de lungimea vieții intimății) instanțele de fond i-au pōcurat o îmbogățire fără cauză în dauna Teatrului Național, violând astfel marele principiu după care nimănu-i e permis să se îmbogățească fără cauză legitimă în detrimentul altuia”.

„Violarea art. 16 al. h, și 16 al. j, legea pentru organizarea Teatrelor Naționale și 1084 și 1086 c. civ.

„Instanțele de fond au acordat intimății cu titlu de daune anumite, reprezentând:

- a) Beneficiul unui eventual turneu;
- b) Produsul reprezentației de retragere;
- c) Subvenția din fondul de retragere.

„În realitate acordarea tuturor acestor avantagii nu este obligatorie, ci pur facultativă pentru Teatrul Național.

„În ce privește turneele, ele se organizează pentru propagandă culturală, iar nu pentru eventualele beneficii care ar rezulta pentru conducătorii lor. De aceea art. 16 al. j care

se ocupă de această materie, nu creiază vreun drept al tuturor societăților la conducerea de asemenea turnee, oportunitatea lor și persoana conducătorilor fiind lăsată cu totul la apăsarea Consiliului de Administrație al Teatrului.

Reprezentăția și subvenția din fondul de retragere sunt deasemenea facultative pentru Teatrul Național. În virtutea art. 16 al. h, Consiliul de administrație le „aprobă” cui găsește de cuviință, evident cu condiția să fi servit cel puțin 50 ani în Teatru. Instanțele de fond transformând în obligații aceste simple facultăți ale Teatrului Național, violează dispozițiile art. 16 al. h și j, legea teatrelor.

„Dar în același timp, disprețuiesc și textul art. 1084 și 1086 c. civ. După art. 1084 c. civ., daunele pot cuprinde și beneficiul de care a fost lipsit acela care le reclamă. Cu condiția evidentă că dreptul la acest beneficiu să existe și să fie cert. Ori față de citatele texte din legea teatrelor se vede că nu există propriu zis drepturile la beneficiile reclamate de intimată și că în fapt acordarea nu este certă, totul depinzând de deliberațiile Consiliului de administrație. Iar după art. 1086 c. civ., daunele trebuiesc să fie consecința directă și necesară a neexecutării obligației, condiție nerealizată în speță, unde se reclamă anumite avantajii facultative și aleatorii, iar nici decum necesare”.

Având în vedere că înaintea instanței de apel direcțiunea recurentă a susținut că printr-o decizie din 2 Iunie 1928, Comitetele reunite au revenit asupra pensionării intimății și a dispus reintegrarea ei în calitatea sa de societară cl. I-a și că așa fiind, acțiunea de față a devenit fără cauză;

Că însă Curtea de apel, a înlăturat și această chestiune pe motiv că prin deciziunea menționată nu s'a dat satisfacție deplină intimății deoarece, pe lângă că acea decizie se referă la acțiunea în contencios, pe care a introdus-o intimată pentru anularea punerii sale în retragere, iar nu la acțiunea în daune și pe lângă că prin actul de revenire, comitetele reunite s'au referit la activitatea ei din trecut și n'au recunoscut greșita apreciere asupra talentului ei, dar nu i-a recunoscut decât dreptul la diferența între pensia ce i s'a fixat și salariul ce i s'ar fi cuvenit ca societară cl. I-a nu și dreptul la daune morale și alte sume de bani ce reprezintă privarea sa dela beneficiile ce ar fi avut în turneul oficial și din reprezentația ce s'ar fi dat în folosul ei la retragerea din teatru; că, deci simpla înlăturare a actului ilegal și recunoașterea numai în parte a pretențiilor bănești ale recurentei nu poate avea ca efect respingerea acțiunii ca fără interes; că, zice Curtea, din chiar dispozițiile art. 1075 c. civ. invocate de recurentă rezultă că beneficiarul obligației de a face, are dreptul să ceară daune pentru neexecutarea la timp a obligației; că deci, deși Direcțiunea Teatrului Național a recunoscut o parte din daunele pretinse de intimată, acțiunea de față nu-i lipsită de interes, urmând deci a se cerceta numai temeinicia pretențiilor relative la celelalte daune pretinse și spre a admite în parte acțiunea, Curtea de apel a adoptat motivele de drept și de fapt ale hotărârii primei instanțe, care după ce constată ilegalitatea punerii la pensie anticipată, apoi pe baza probelor produse, a determinat și cuantumul daunelor suferite, fixându-le la cifra de 1.400.000 lei.

Având în vedere că prin motivele V, VI, VII și VIII de casare recurenta pretinde că instanța de fond a violat art. 1073, 1075 și 998 c. civ., prin aceea că n'a ținut seamă de faptul că reintegrarea intimății în toate drepturile cu plata salariului pe trecut, constituie o executare a contractului care suprimă dreptul la daune pretins prin acțiunea de față; că greșit a considerat că

decizia de reintegrare vizează numai acțiunea în contencios introdusă de intimată, iar nu și acțiunea în daune de față; că a denaturat acțiunea, a comis eroare grosieră de fapt și a violat art. 1082 c. civ., prin aceea că neținând seamă de faptul că daunele cerute de intimată sunt compensatorii iar nu moratorii, a considerat că ele pot fi cerute și pentru neexecutarea la timp a obligațiilor contractuale din partea recurentei; că, a denaturat decizia de reintegrare când a afirmat că prin acea decizie s'a recunoscut intimății numai dreptul la diferența în pretenția ce i s'a fixat și salariul ce i s'ar fi cuvenit, nu și la celelalte avantajii: turneu, reprezentație și subvenție de retragere și prestigiul de societară de care s'a plâns prin acțiune că a fost lipsită; că, pretinde recurenta numai prin exces de putere a fost obligată prin deciziunea atacată cu recurs la plata diferenței între pensie și salariul petrecut, cum și plata unei sume globale reprezentând diferența între pensie și salariu pe epoca rămasă până la pensionarea normală a intimății; că, prin exces de putere, omisiune esențială, nemotivare și violarea art. 16 al. h și j, din legea pentru organizarea teatrelor naționale n'a ținut seamă de susținerile recurentei că pretențiile intimății relative la beneficiile turneului, la reprezentația de retragere și la subvenția din fondul de retragere sunt nefondate, toate acestea constituind numai facultăți pentru Teatrul Național, care de altfel nu putea fi acordate decât la data când intimata ar fi împlinit 30 ani de serviciu; că acordându-le înainte de împlinirea acestui termen, instanța de fond a procurat o îmbogățire fără cauză și a violat art. 1084 și 1086 c. civ.

Considerând că deși este exact că în caz de executare de către partea în culpă a obligației de a face, cum este obligațiunea rezultând din raporturile de locațiune de servicii dintre intimată și Teatrul Național, nu mai poate fi loc la acțiunea în daune pentru neexecuțiunea contractului, astfel cum se pretinde în motivul V și prevede prin art. 1075 c. civ., nu e mai puțin adevărat însă că spre a se ajunge la acest rezultat, trebuie, potrivit art. 1073 c. civ., ca partea în culpă să execute în mod exact obligațiunea impusă ei prin contract; că, deci executarea numai în parte a obligației sale sau suprimarea numai în parte a faptului din care rezultă neexecuțiunea obligației, nu e de natură a suprima complet cauza acțiunii în daune și deci nici de a o face să devină fără interes;

Considerând că instanța de fond a constatat că prin decizia de reintegrare a Comitetului Teatrului s'a revenit în adevăr asupra punerii în retragere: că însă, contractul dintre societara Giurcea și Direcțiunea Teatrului Național fiind rupt prin culpa acesteia din urmă, reintegrarea oferită mai târziu, pentru a șterge orice drept la daune, trebuia să fie acceptată de societară și să ofere în același timp reparațiunile pretinse cu titlu de daune, pentru prejudiciul atât cel moral, cât și cel material ce i s'a produs d-nei Giurcea prin îndepărtarea ei dela jocul de scenă și punerea la retragere pentru o pretinsă scădere a talentului cu nimic justificată;

Că instanța de fond mai constată că o asemenea reintegrare de altfel, nu a fost acceptată, nu constituia o reparațiune completă a prejudiciului cauzat prin pensionarea intempestivă a Mariei Giurcea, daunele pe care aceasta le-a formulat prin acțiunea sa ca decurgând direct din fapta nedreaptă a Direcțiunii Teatrului;

Că dar în specie nu poate fi vorba de violarea art. 1082 c. civ., al cărui cuprins este că debitorul datorește daune pentru neexecutare sau neîntârziere, afară dacă va justifica că neexecutarea provine din o împrejurare străină ce nu-i poate fi imputată, deoarece în procesul de față, Curtea constată din contra că neexecutarea provine din culpa Direcțiunii Teatrului, care prin fapa ei proprie a desființat convențiunea;

Că prin urmare Curtea interpretând revenirea Comitetelor reunite a Teatrului Național asupra pensionării, a putut să constate în fapt că acea revenire nu era de natură a face să se considere acțiunea de față ca fără interes; întrucât pretențiunile reclamantei nu erau reintegrarea, dar reparațiunea prejudiciului cauzat prin eliminarea Mariei Giurgea de pe scenă și pensionarea ei fără motiv înainte de termenul contractului, daune dovedite în timpul judecării procesului de față, daune morale și materiale ce au continuat să existe chiar după revenirea comitetului teatrului asupra pensionării;

Considerând că dacă faptul generator de daune este însăși culpa uneia din părți, acea parte e ținută conform art. 1084 c. civ. să răspundă nu numai de pierderile reale suferite de cealaltă parte dar și de beneficiul ce ar fi avut și de care a fost lipsit; iar fixarea quantumului daunelor în raport cu aceste împrejurări intră în dreptul suveran de apreciere al instanțelor de fond;

Că așa fiind și întrucât instanța de fond a constatat că intimata a fost pusă în retragere prin culpa recurentei, cu drept cuvânt a decis că prin acest fapt intimata a fost lipsită nu numai de diferența între pensia lunară ce i s'a fixat și de salariul ce ar fi primit dar și de beneficiul turneului, al reprezentației de retragere și al fondului de retragere la care ar fi avut dreptul conform art. 16 al. h și j și conform art. 48 din legea Teatrelor Naționale; și apoi pe baza acestor constatări a putut uzând de un drept suveran de apreciere a împrejurărilor cauzei să fixeze sumele subvenționate ca reprezentând prejudiciul rezultând din turneu din reprezentație și fondul de retragere de care a fost lipsită intimata;

Considerând că susținerea recurentei cum că greșit s'a acordat intimitei o sumă globală reprezentând diferența între salar și pensie pe epoca rămasă până la pensionarea normală, în loc de a fi obligată a-i plăti lunar salariul integral e neîntemeiată, deoarece în specie fiind vorba de ruperea unui contract făcut pe termen fix de 30 ani de serviciu, acest fapt atrage, conform principiilor de drept, dreptul pentru partea lezată de a primi o îndemnizare corespunzând în totul prejudiciului cauzat, îndemnizare constând în dobândirea integrală a sumei datorite ca salariu sau, precum în specie a apreciat instanța de fond în dobândirea diferenței între suma datorită ca salariu și pensie până la termenul fixat pentru durata contractului;

Că deci instanța de fond atribuind intimitei o sumă globală reprezentând diferența între suma datorită ca salariu și pensie până la termenul punerii în retragere în mod normal a intimitei, n'a comis nici un exces de putere omisiune esențială sau eroare gravă de fapt și nici n'a violat nici un text de lege.

Că așa fiind și întrucât aceste daune cum și celelalte pentru care instanța de fond a constatat că au fost cauzate intimitei, constituie consecința directă a prejudiciului cauzat ei, cu drept cuvânt instanța de fond a acordat intimitei o îndemnizare corespunzătoare lor pe care a fixat-o în mod suveran la sumele menționate.

Că așa fiind, motivele 5, 6, 7, și 8 de casare și prin consecință și recursul de față sunt neîntemeiate;

Pentru aceste motive, Curtea respinge recursul introdus de Direcția Generală a Teatrului Național din București, etc.

NOTA. — Vezi, asupra chestiunii rezolvată prin decizia de mai sus a Inaltei Curți de Casație, interesantul studiu: *Teatrele noastre naționale, caracterizarea lor din punct de vedere juridic*, de I. Gr. Periețeanu, Editura *Curierul Judiciar*, 1929 Lei 150 și broșura *Reorganizarea Teatrelor Naționale*, de același, *idem*, lei 20.

ISCOD.

A apărut:

CODUL TRANSPORTURILOR ADNOTAT cu doctrina și jurisprudența de *Petre Al. Mănescu*, Avocat al C. F. R. cu o *Prefață* de I. Ionescu-Dolj, Președinte la Consiliul Legislativ.

Vol. format mare cuprinde peste 1112 pagini și în Anexe are toate legile, regulamentele, tarifele și convențiunile cu privire la transport.

Prețul Lei 500.—

A apărut:

RASSEGNA COMPLETA DI LEGISLAZIONE RUMENA, ANII 1925—1928, de *Prof. Andrei Rădulescu*, Consilier la Inalta Curte de Casație, Membru al Academiei Române. Broșura format mare cuprinde 32 pag. Prețul Lire it. 6.50.

A APĂRUT : în Editura *Curierul Judiciar*, LEGEA TITLURILOR LA PURTĂTOR. PIERDUTE, FURATE, DISTRUSE, ETC., adnotată cu doctrina și jurisprudența până la zi, de *Traian Alexandrescu*, Pro-Decan al Baroului de Ilfov, Directorul contenciosului la Banca Țării Românești. Studiu teoretic și practic pentru uzul avocaților, magistraților, societăților, băncilor și agenților de schimb.

CUPRINZAND :

Formularele necesare în practică pentru obținerea duplicatelor. — Formularele pentru valabila constituire a gajurilor de titluri. — Instrucțiuni practice și doctrinale pentru constituirea gajurilor de titluri. — Expunere de doctrină și jurisprudență asupra acțiunii în revendicare. — Expunere de doctrină și jurisprudență asupra responsabilității băncilor și agenților de schimb. — Textul legii titlurilor la purtător, pierdute, furate, distruse, etc. din 15 Noiembrie 1918. — Textul legii din 28 Noiembrie 1918 pentru eliberarea de duplicate de pe efectele comerciale sustrate, pierdute sau distruse din cauza războiului. — Textul legii din 28 Noiembrie 1918 pentru eliberarea de duplicate de pe efectele comerciale evacuate în Rusia. — Textul regulamentului din 7 Februarie 1906 pentru tragerile la sorți a titlurilor ce se amortizează din datoria publică. — Textul legii din 14 Oct. 1920 pentru eliberarea de certificate în locul titlurilor, obligațiunilor și acțiunilor evacuate din cauza războiului.

Vol. format mare cuprinde 250 pag.

Prețul Lei 180.— velina Lei 200.—

A apărut: *STUDII DE PROCEDURĂ CIVILĂ*, Vol. I de *Gh. Popescu*, Președinte la Trib. Ilfov. Vol. format mare cuprinde 116 pag. — *Prețul 80 lei.*